

Ženidba kao put spasenja u spisima svetog Ivana Zlatoustoga

Stanislav KOS*

Sažetak

Prije 1600 godina odvijalo se je posljednje razdoblje revnog dušobrižničkog i spisateljskog djelovanja svetog Ivana Zlatoustoga. Svoju posebnu pozornost posvećujemo njegovoj brizi za preporod ženidbenog života ljudi otkupljenih Kristovom žrtvom, a koji usred poplave nagona požude žive u trajnoj pogibelji da im ženidba bude put u vječnu propast. Sv. Natpastir govoreći o ženidbi ističe dostojanstvo, časnu svrhovitost: umnažanje ljudskog roda i osobito njezinu ulogu u očuvanju od zastranjenja na koje čovjeka potiče požuda; naglašuje potrebu dobre pripreve za ženidbu i brižnog nastojanja oko kreposnog života; odnos i sklad ženidbe i dječičanstva, a sve to da ženidba supruzima bude put k vječnom spasenju.

Sveti Ivan Zlatousti

Sveti Ivan, zbog rijeke zlatne rječitosti nazvan Zlatousti, rođen je oko 344. godine u Antiohiji. Prema običaju onoga vremena, koji je on kasnije osuđivao i pobijao, kršten je godine 369. i pod utjecajem sv. Bazilija posvetio se je duhovnom (ascetskom) životu. Nakon smrti svoje majke Antuze godine 374. boravio je kroz četiri godine u samoći i raznim pokorama u antiohijskim brdima. 380., Melecije ga je zaredio za đakona, a Flavijan za prezbitera. S velikim je uspjehom obavljao propovjedničku službu. Kad je umro Nektarije, car Arkadije postavio ga je protiv njegove volje za biskupa konstantinopolske Crkve. Veoma je gorljivo izlagao objavljenu istinu, žestoko kudeći izopačene običaje plemića i njihov slobodarski način života. Stoga je na sebe navukao veliku zavist mnoštva i osobito carice Eudoksije koja ga je godine 404. izgnala u progonstvo. Mnogo pretrpjevši, sveto je u Gospodinu preminuo 14. rujna 407. U svojim spisima počesto se vraća na osvjetljivanje ustanove ženidbe.¹

* Dr. sc. Stanislav Kos, Teološki studij Družbe Isusove afiliran PUG-u u Rimu, Zagreb.

¹ O životu i nauku svetog Ivana Zlatoustoga usp. (oredi) Johannes QUASTEN, *Patrología (editio hispana) 2 volumina, volumen II.*, Madrid 1962, str. (anice) 444–505; F. A. A. CAYRÉ, *Patrologie et Histoire de la Théologie*, Tome premier, Paris 1953, str. 529–564.

1. Dostojanstvo ustanove ženidbe

1.1. Bog, Stvoritelj čovjekov uveo je ustanovu ženidbe. Sveti Naučitelj poznao je mnogo krivovjercaca koji su proklinjali ženidbu. Zbog toga, a i zbog zloporaba koje su se uvukle u slavljenje ženidbe, na razne načine naglašuje njezino porijeklo od Stvoritelja. Ženidba je božanska datost², Božje je djelo³, dobročinstvo⁴ i Božji dar⁵ kojim se Bog pobrinuo za čovjekovu čast i njegov mir⁶. Bog je dopustio⁷ i uveo ženidbu⁸ ganut milosrđem⁹, dajući je kao utjehu ljudskom rodu¹⁰. Svakome Bog daje ženu i određuje rokove naravi¹¹. Ženidba je sveza ustanovljena od Boga¹².

Krist Gospodin nije doduše ukinuo ženidbu, ali ipak nije prikrio (dissimulavit) težinu ženidbenih zakona tako da je apostol Petar rekao: 'Nije probitačno ženiti se' (Usp. Mt 19, 10)¹³. Krist je počastio ženidbu i svojom ju je nazočnošću i darom ukrasio¹⁴. Ženidba je pralik¹⁵ i otajstvo¹⁶ Kristove nazočnosti.

1.2. Ženidba nema ništa zajedničko s ćudorednim zlom. Ženidba nije zla¹⁷ i ne smije se optuživati¹⁸ jer je slobodna od krivnje¹⁹, ne kalja onoga koji se njome služi²⁰. Njezina je zasluga da radiš, a da nisi krivac²¹; zato se uporaba ženidbe ne kažnjava mukama, nego je samo lišena pohvale²². Primjeri proroka Izaije, majke sinova Makabejskih, apostola Petra i đakona Filipa dokazuju da ženidbe nisu

- 2 Usp. S. IOANNES CHRYSOSTOMUS, *Laus Maximi et quales ducendae sint uxores*, br. (oj)5, MG 51, 232.
- 3 Usp. Isti, *De virginitate*, br. 9, MG 48, 540.
- 4 Usp. Isti, In Ioannem, *Homilia 19/18*, br. 1, MG 59, 119.
- 5 Usp. Isti, In *Epistolam ad Colossenses*, gl. (ava)4, Hom. 12, br. 6, MG 62, 388.
- 6 Usp. Isti, *Expositio in Psalmos*, in Ps. 43, br. 9, MG 55, 181.
- 7 Usp. Isti, In *Genesim*, vol. I., gl. 4, Hom. 18, br. 4, MG 53, 153–154.
- 8 Usp. Isti, In *illud, Propter fornicationes autem unusquisque suam uxorem habeat*, br. 4, MG 51, 214.
- 9 Usp. Isti, *Expos. in Ps. 43*, br. 9, MG 55, 181.
- 10 Usp. Isti, In *Gen.*, gl. 5, Hom. 21, br. 4, MG 53, 180.
- 11 Usp. Isti, In *Epistolam primam ad Thessalonicenses*, gl. 4, Hom. 5, br. 2, MG 62, 424.
- 12 Usp. Isti, In *Epist. ad Colos.*, gl. 4, Hom. 12, br. 4, st. (upac) 386.
- 13 Usp. Isti, *Adversus eos, qui apud se habent virgines subintroductas*, br. 5, MG 47, 501; *De virg.*, br. 44, MG 48, 566.
- 14 Usp. Isti, In *illud, Propter fornicationes...*, br. 2, MG 51, 210; In *illud, Vidi Dominum*, Hom. 4, br. 3, MG 56, 122–123.
- 15 Usp. Isti, In *Epist. ad Colos.*, gl. 4, Hom. 12, br. 6, MG 62, st. 389–390.
- 16 Usp. Isti, *tamo*, br. 7, st. 389–390.
- 17 Usp. Isti, In *Gen.*, vol. II., gl. 25, Hom. 49, br. 2, MG 54, 446.
- 18 Usp. Isti, In *Epist. primam ad Cor.*, Hom. 12, br. 6, MG 61, 104.
- 19 Usp. Isti, In *Matthaeum*, Hom. 51/52, br. 5, MG 58, 516.
- 20 Usp. Isti, *De virg.*, br. 30, MG 48, 553–554; br. 8, st. 538–539.
- 21 Usp. Isti, *tamo*, br. 48, st. 570.
- 22 Usp. Isti, *tamo*, br. 39. 41, st. 561. 564.

zle²³. Ženidba nije po sebi doduše uzrok zala, ali onima koji se njome nepropisno služe postaje izvor mnogih zala. Jer kao što je žena pomoćnica, tako je često i zaplotnjača (insidiatrix). I kao što je ženidba luka, tako često rađa i brodolomom — ne po svojoj prirodi, nego namjerama onih koji se njome zlo služe²⁴.

Tko ne može izdržati u djevičanstvu, njemu se omogućuje da stupi u ženidbu²⁵ i zbog toga se opravdano kažnjavaju kurviš i preljubnik²⁶, a i s pravom se divimo onima koji ne sklapaju ženidbu²⁷.

1.3. Ženidba je dobra²⁸ i zbog toga se treba diviti djevičanstvu koje je bolje od onoga što je dobro²⁹. Ženidba drži muža u službi umjerenosti, a i ne dopušta da propadne onaj koji se valja u putenim nasladama, nego ga podržava da ne propadne i uspravlja ga³⁰. Ženidba pribavlja mnogo dobara³¹ i bolja je od sumnjiva djevičanstva³².

Ženidba pruža čovjeku s obzirom na prirodne stvari upotpunjenje, jer ljudsku je narav Stvoritelj učinio takvom da treba druge; zato je ustanovljena ženidba da što jednome nedostaje, to mu drugi nadoknađuje i tako priroda, koja bijaše uboga, napokon samoj sebi dostaje³³.

Ženidba dovodi ljude u izvorno stanje jedinstva. Kao što naime žena potječe od muža i u njem je bila, tako po ženidbi iznova iz dvoga postaje jedno tijelo. Ako su razdvojeni međusobno, i jedan i drugi nesavršeni su za stvaranje i rađanje djece i za provođenje sadašnjeg života³⁴.

Ženidbeno jedinstvo privezano je nekako na samu narav supruga: jer, kao što ne valja sjeći tijelo, tako je i nepravedno raskinuti se od žene. Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja (Usp. Mt 19, 6). Rastavljanje je protiv prirode i protiv zakona: protiv prirode jer rastavljanjem se siječe jedno tijelo; protiv zakona jer Bog je zapovjedio da se supruzi ne rastavljaju³⁵.

23 Usp. Isti, In illud, Vidi Dominum, Hom. 4, brr. 2–3, MG 56, 122; In Matth., Hom. 55/56, br. 6, MG 58, 548.

24 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata est legi, seu de libello repudii, br. 1, MG 51, 217–218; In Epist. ad Philippenses, gl. 3, Hom. 12, br. 3, MG 62, 274.

25 Usp. Isti, In Epist. secundam ad Cor., Hom. 9, br. 3, MG 61, 463.

26 Usp. Isti, In Epist. ad Hebraeos, gl. 13, Hom. 33, br. 1, MG 63, 225.

27 Usp. Isti, De virg., br. 8, MG 48, 538–539.

28 Usp. Isti, In illud, Vidi Dominum, Hom. 3, br. 3, MG 56, 116; De SS. Bernice et Prosoce, br. 3, MG 50, 633; De non iterando coniugio, br. 2, MG 48, 411; In illud, Vidua eligatur, br. 5, MG 51, 325–326.

29 Usp. Isti, De virg., br. 10, MG 48, 540.

30 Usp. Isti, tamo, br. 25, st. 550.

31 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, br. 6, MG 61, 104; In Epist. primam ad Tim., gl. 5, Hom. 15, br. 1, MG 62, 580; In Ioannem, Hom. 19/18, br. 1, MG 59, 119–120.

32 Usp. Isti, Quod regulares feminae viris cohabitare non debeant, br. 3, MG 47, 519; br. 8, st. 530.

33 Usp. Isti, In Ioan., Hom. 19/18, br. 1, MG 59, 120.

34 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 4, Hom. 12, br. 5, MG 62, 387–388.

35 Usp. Isti, In Matth., Hom. 62/63, br. 1, MG 58, 597–598.

Ženidbeno spajanje staro je, pravedno i u skladu s razumom³⁶; ženidba je društvo jednoga s jednom³⁷.

Sv. Naučitelj divi se Božjoj mudrosti i dobrotivosti koja je po ženidbenom jedinstvu uvela među ljude bezbrojne sveze ljubavi, a zabranivši ženidbe s rodbinom, vodi k tuđima i privlači ih u ženidbu, povezujući kuće i domaćinstva s jednom zaručnicom i cijele rodove miješajući s rodovima³⁸.

Dobro uređena ženidba nije priprosta stvar³⁹, njezino je dostojanstvo veliko⁴⁰. Naziv supruga je dostojanstven. Toga naziva nije vrijedna redovnica (*regularis femina*) koja sramotno stanuje zajedno s muškarcima⁴¹.

1.4. Ženidba je čestita i postelja je neokaljana, jer u čistoći drži i čuva vjernoga supruga⁴², ne vrijeđa nikoga, nikoga ne ozljeđuje⁴³. Ženidba je častan stalež u Crkvi koji nije jako daleko od monaha⁴⁴. Sv. Naučitelj tumači u kojem smislu treba razumijevati dostojanstvo ženidbe govoreći da ono dopire samo dotle, da onoga, koji se njom služi ne kalja. No ženidba ne može pružiti svece; to može samo djevičanstvo, jer prorok veli: 'Sveti post naredite, oglasite zbor svečani... Neka ženik iziđe iz svadbene sobe, a nevjesta iz odaje' (Jl 2, 15–16)⁴⁵. U svojim govorima često ustaje protiv sramotnih povorki koje se održavaju prigodom slavljenja svadbe. Takvim se stvarima već na početku časnost ženidbe kalja beščašću⁴⁶ i ono što bi moralo biti u velikoj časti i uzor umjerenosti⁴⁷, obeščašćuje se sjemenjem pokvarenosti.

1.5. Sv. Zlatousnik hvali ženidbu, ali ne zanemaruje poticati svoje slušatelje na to da se dive djevičanstvu i suzdržljivosti, i da ih prigrlje. Predosjeća on i prigovore koji nastaju u mislima slušateljstva, ili ih oni koji su manje dobro raspoloženi već pripravljavaju da ih izreknu, kao da mu žele prigovoriti da ženidbu smatra zlom stvari. Pokazuje kako svrsi za kojom ide ništa ne vodi tako dobro kao što je pohvala ženidbi: »Onaj tko hvali ženidbu, prikazuje djevičanstvo kao nešto mnogo divnije i uzvišenije. Jer ono što se u usporedbi s lošijim pokazuje kao dobro, to i nije baš na nekoj posebnoj visini dobra. Ono pak, što je po mišljenju sviju bolje od dobroga, to je izvrsno dobro. I mi naučavamo da je djevičanstvo takvo dobro.«⁴⁸ Zbog

36 Usp. Isti, *Adv. eos, qui habent virg. sub.*, br. 1, MG 47, 495.

37 Usp. Isti, *In Epist. ad Romanos*, Hom. 13, br. 4, MG 60, 512.

38 Usp. Isti, *In Epist. 1 ad Cor.*, Hom. 34, br. 4, MG 61, 290–291.

39 Usp. Isti, *In illud, Mulier alligata...*, br. 1, MG 51, 217.

40 Usp. Isti, *De non iter. coniug.*, br. 1, MG 48, 611; *De virg.*, br. 10, st. 540.

41 Usp. Isti, *Quod regul. feminae ...*, br. 3, MG 47, 519.

42 Usp. Isti, *In Epist. ad Heb.*, gl. 13, br. 3, MG 63, 227.

43 Usp. Isti, *Quod regul. feminae ...*, br. 3, MG 47, 519; *In Epist. 1 ad Cor.*, Hom. 12, br. 5, MG 61, 193.

44 Usp. Isti, *Hom. de capto Eutropio et de divitiarum vanitate*, br. 15, MG 52, 410.

45 Usp. Isti, *Hom. de capto Eutropio et de divitiarum vanitate*, br. 15, MG 52, 410.

46 Usp. Isti, *In Gen.*, gl. 29, Hom. 56, br. 1, MG 54, 486–487.

47 Usp. Isti, *De non iter. coniug.*, br. 2, MG 48, 612.

48 Isti, *De virg.*, br. 10, st. 540.

toga ne samo da ženidbu ne ubraja u zle stvari nego je i živahno hvali⁴⁹. Ženidba je balzam, otajstvo, pralik velike stvari, to jest Crkve i Krista⁵⁰, a to osobito vrijedi za prvu i jedinu ženidbu⁵¹.

1.6. Dostojanstvo ženidbe zahtijeva ozbiljnu pripremu i ozbiljno slavljenje. Mladiće i djevojke ne može ništa tako istinski i privlačno resiti kao vijenac čistoće, kada čisti od svake razuzdanosti (*lascivia*) ulaze u ženidbu⁵². Dužnost je roditelja da djecu odgajaju za čist život i da ih što skorije povežu jarmom ženidbe⁵³.

U izboru muža treba tražiti takvoga koji je obdaren darovima duha, pobožnošću, krotkošću, razboritošću, strahom Gospodnjim⁵⁴ jer ženidbu ne treba smatrati trgovanjem, poslovanjem, nego je ona društvo življenja⁵⁵. Ženidbu treba sklopiti u ime Gospodnje⁵⁶, tako da se ukloni sve što vrijeđa stidljivost i čednost. Ne vrijedi nikakav izgovor običaja jer ako je taj običaj zao, ne smije se ni jedan jedini put tako raditi⁵⁷.

Sveti Natpastir veoma se često vraća na taj predmet zato što je shvatio koliko toga u kršćanskom životu ovisi o sredenom ženidbenom životu. Zato upozorava one koji nemaju Boga pred očima u svojoj pripravi za ženidbu: »Zašto javno sramotiš časna otajstva ženidbe? Sve bi to trebalo otjerati na početku, djevojku poučiti stidljivosti i pozvati svećenike, pa molitvama i blagoslovima svezati bračnu slogu; da se poveća ljubav zaručnika, da poraste suzdržljivost djevojke, da sve ono što se poduzima ide za tim da u onu kuću uniđu djela kreposti, da se odlučno iz sredine uklone sve đavolske zasjede i da sami supruzi sjedinjeni Božjom pomoću ugodno urede svoj život.«⁵⁸

2. *Ženidba u pravnom djelokrugu*

2.1. *Pojam ženidbe*

Sv. Naučitelj nije dao znanstveni opis ženidbe, nego radije pruža jednostavnije opise iz kojih se može izvesti njegovo poimanje ženidbe. Često je isticao čestitost ženidbe i ujedno je sokolio udovce i udovice da se uzdrže od ponovnog sklapanja ženidbe. Tom zgodom predusreće prigovor koji bi mu se mogao staviti: »Ako netko prigovori da 'ono što je čestito, jest takvo i ostaje biti takvo, bilo da se jednom učini, dva puta ili češće, jednako ostaje čestito, dapače, onaj koji to češće čini,

49 Usp. Isti, tamo, br. 9, st. 539–540.

50 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 4, Hom. 12, brr. 4–5, MG 62, 387.

51 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur, brr. 4–5, MG 51, 325–326.

52 Usp. Isti, De Anna, Sermo 1, br. 6, MG 54, 642.

53 Usp. Isti, De Anna, Sermo 1, br. 6, MG 54, 642.

54 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 4, Hom. 12, br. 7, MG 62, 390.

55 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 3, MG 51, 230.

56 Usp. Isti, In Kalendas, br. 5, MG 48, 960; In Epist. ad Colos., gl. 3, Hom. 9, br. 3, MG 62, 364.

57 Usp. Isti, In Gen., gl. 25, Hom. 48, br. 6, MG 54, 443; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, brr. 5–6, MG 62, 103–105.

58 Isti, In Gen., gl. 25, Hom. 48, br. 6, MG 54, 443.

vrjedniji je pohvale nego onaj koji to rjeđe čini'. Takvome ćemo odgovoriti da bi se takvo mudrovanje možda moglo neopreznijima sviđati, dok oni koji nastoje to pomnije razmotriti, lako mogu pobiti takvo umovanje. Ženidbu naime ne tvori združivanje tjelesa — tako bi i bludnost bila ženidba, što dakako nije — nego to da je ona koja je udata zadovoljna s jednim mužem. I u tom je razlika između bludnice i plemenite i čiste žene. Ako je doživotno zadovoljna s jednim mužem, tada ćeš to ženidbeno spajanje uistinu nazvati nazivom ženidbe; ako li, naprotiv, namjesto jednoga zaručnika uvede u kuću mnogo njih, ne bih se baš usudio to nazvati bludničanjem (*fornicatio*), nego bih ustvrdio da je takva na daleko nižoj razini (ljestvici) od one koja je zadovoljna samo s jednim mužem. Takva je čula Gospodina koji reče: 'Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i dvoje njih bit će jedno tijelo' (Mt 19, 5), a prionula je uz muža jednako tako kao da je zaista njezino tijelo i nije zaboravila na glavu koja joj je postavljena. Međutim ona koja nije zadovoljna s jednim mužem, ne smatra svojim vlastitim tijelom ni prvog ni sljedećeg muža, jer prvoga je muža izbacio drugi, a drugoga je već prvi muž izbacio«⁵⁹.

U ovom opisu krije se zamisao Klementa Aleksandrijskoga ukoliko njegov opis ženidbe govori o jednoj ženidbi⁶⁰. Ponavlja se i zamisao sv. Bazilija ukoliko se tvrdi da za ženidbu nije dovoljno samo čin združenja tjelesa (*copula*)⁶¹. Na ženidbu u nastajanju (*matrimonium in fieri*) odnosi se opis ako se u pametima onih koji sklapaju ženidbu nalazi barem skriveno (virtualno) ili navično (*habitualno*) raspoloženje za obdržavanje bračne vjernosti i nerazrješivosti ženidbe. Ako se pak ove riječi primijene na ženidbu u njezinu učinku (*matrimonium in facto esse*), onda znači da supruzi koji ne obdržavaju ženidbenu vjernost, ili sklapaju novu ženidbu, ne poštuju pravu ženidbu, da u životu ne ostvaruju ono što su morali imati na pameti kada su sklapali ženidbu.

Čin tjelesnog združenja potreban je da od dvoga postane jedno tijelo, a da to združenje bude zakonito, pretpostavlja se prethodno duhovno združenje zaručnika po valjanoj privoli⁶². Prvo zakonito združenje tjelesa tvori ženidbu kako se to općenito razumijeva. U toj ženidbi skriveno traje duhovno združenje po privoli i tim se združenjem potvrđuje. Ženidba je otajstvo. »A kako je otajstvo? Sastaju se i dvoje tvore jedno... Dolaze oni koji će biti jedno tijelo... Ne postanu li dvoje jedno, neće stvoriti mnoge, dokle god ostanu dvoje. A kada se združe u jedno, stvaraju mnoge.«⁶³ »Ženidba čini da dvoje budu jedno tijelo.«⁶⁴ Zato će sveti Naučitelj reći da između Blažene Djevice Marije i svetoga Josipa nije bilo prave ženidbe, ako se naime navodi da je Anđeo rekao Josipu: »Zadrži ovu otpuštenu koju ti je

59 Isti, *De non iter. coniug.*, br. 2, MG 48, 612.

60 Usp. CLEMENS ALEXANDRINUS, *Stromata*, knj. 2, gl. 23, br. 137, 1, GCS 15, 188.

61 Usp. S. BASILIUS, *Epist.* 199, can. 26, MG 32, 723–724.

62 Usp. S. IOAN. CHRYS., *In Epist. ad Colos.*, gl. 4, Hom. 12, br. 5, MG 62, 388; *In Epist. 2 ad Cor.*, Hom. 29, br. 1, MG 61, 595–596.

63 Isti, *In Epist. ad Colos.*, gl. 4, Hom. 12, br. 5, MG 62, 387.

64 Isti, *In Matth.*, Hom. 51/52, br. 5, MG 58, 516.

predao Bog, ne roditelji, a predao ju je tebi ne za ženidbu, nego da s njom stanuješ.«⁶⁵

2.2. *Ženidba se ravna božanskim i ljudskim zakonima*

Ženidba je ustanovljena zakonom koji je dao Bog⁶⁶ i ravna se primjerenim zakonima⁶⁷. Ženidba ne nastaje zbog zlih običaja, nego, ako sastanak biva prema Božjim zakonima, u čistoći i čestitosti⁶⁸. Božji zakoni brinu se za stalnost ženidbe i promiču bračnu čistoću i ljubav⁶⁹. Među tim zakonima ističu se zakoni jednoženstva i nerazrješivosti, koje je potvrdio Spasitelj. Bog je naime načinio jednog muškarca i jednu ženu i naredio da se jedan s jednom tjelesno združuje. »Kad bi htio ovu otpustiti i dovesti drugu, onda bi stvarajući jednog muškarca načinio mnogo žena. Tako Krist pokazuje i iz načina stvaranja i iz oblika zakona da jedan mora uvijek stanovati s jednom, i nikada se od nje ne odvajati.«⁷⁰ Osim toga Bog je ustanovio ženidbene smetnje radi promicanja uzajamne ljubavi među ljudima⁷¹.

Krist Gospodin donio je zakone o ženidbi⁷² i dokinuo je stare zloporabe⁷³.

Sv. Pavao potvrdio je zakone o ženidbi⁷⁴, o ženidbi s nevjernicima⁷⁵, o ženidbenim pravima⁷⁶, o drugoj ženidbi⁷⁷ i o bračnoj ljubavi⁷⁸.

Sv. Naučitelj govori i o crkvenom pravu koje svi vjernici moraju poznavati: »Kada se, dakle, naumiš oženiti ili udati, čitaj ne samo građansko nego i crkveno pravo; jer će te Bog u onaj posljednji dan suditi ne po građanskom, nego po crkvenom pravu. Ako zanemariš obdržavati građansko pravo, često ćeš biti samo novčano kažnjen, a ako pogaziš crkveno pravo, bit ćeš kažnjen patnjom duše i bačen u oganj neugasivi⁷⁹.

I pogani su donosili zakone o ženidbi⁸⁰.

65 Isti, tamo, Hom. 4, br. 6, MG 57, 46.

66 Usp. Isti, Expos. in Ps. 43, br. 9, MG 55, 181; De non iter. coniug., br. 1, MG 48, 611.

67 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 1, MG 51, 217–218.

68 Usp. Isti, In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 2, MG 54, 488.

69 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 3, MG 51, 221–222; Laus Maximi ..., br. 3, st. 229.

70 Isti, In Matth., Hom. 62/63, br. 1, MG 58, 597.

71 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 34, br. 4, MG 61, 290–291.

72 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 1, MG 51, 217–218.

73 Usp. Isti, De virg., br. 44, MG 48, 566; Laus Maximi ..., br. 1, MG 51, 225; In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 3, MG 54, 489.

74 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 2, MG 51, 210.

75 Usp. Isti, De virg., br. 41, MG 48, 564.

76 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 1, MG 51, 217; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 1, MG 61, 151.

77 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 3, MG 51, 222.

78 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 3, st. 228–230.

79 Isti, tamo, brr. 1–2, st. 226–227.

80 Usp. Isti, Ad populum Antiochenum, Hom. 12, br. 4, MG 49, 133.

2.3. *Uzajamni odnos između božanskih i ljudskih zakona o ženidbi*

Sveti Zlatousnik građanske zakone naziva izvanjskim zakonima⁸¹. Ono što je sv. Grgur Nazijanski započeo isticati, braniti i promicati, to jest pravnu jednakost s obzirom na ženidbena prava i ženidbene obveze⁸², to sveti Zlatousnik nastavlja većom odvažnošću. Sv. Naučitelj postojano opominje svoje vjernike da ne zane-
maruju i ne preziru Božje zakone pod izgovorom izvanjskih zakona jer izvanjski zakoni često dopuštaju ono što božanski zakon zabranjuje. Izvanjskim zakonima treba pripisati, zašto ljudi o preljubu imaju neizjednačen pojam i ženi nanose veliku nepravdu: »Dobro nam je poznato da mnogi smatraju preljubom samo ono kada muškarac oskrvne ženu koja ima muža; ja pak tvrdim, ako se oženjeni muškarac nezakonitim, bludnim združenjem povezuje bilo s običnim kurvišem, bilo sa sluškinjom, bilo s kojom drugom neudatom ženom, čini preljub. Preljub se pro-
suduje ne samo gledajući na osobu koja podnosi sramoćenje nego i gledajući na one koji nanose sramotu. Ne pozivaj mi se na izvanjske zakone koji ženu preljubnicu predaju sudu i kažnjavaju je prema tim zakonima, dok to ne čine i s muževima koji oskrvne sluškinje; ja ću ti, naprotiv, pročitati Božje zakone koji jednako prijete i ženi i mužu i prijestup nazivaju preljubom.«⁸³ Nitko ne može imati pravo na takva tjelesna združivanja. Sv. Naučitelj nastavlja svoje dokazivanje pozivajući se na sv. Pavla koji kaže da je muževino tijelo jednako ženina isključiva svojina kao što je ženino tijelo muževa isključiva svojina. Nejednakost u ovoj stvari između muža i žene odražavala se je i u ondašnjoj crkvenoj praksi, kako se to vidi iz kanona svetoga Bazilija⁸⁴.

Sv. Natpastir jednakom čvrstinom postupa i u pitanju otpuštanja žene i o susljednoj ženidbi: »Ne pozivaj mi se na zakone koje je donijela izvanjska vlast, koja nalaže da se dade otpusno pismo i razrješi ženidba. Bog te neće u onaj dan suditi po zakonima izvanjske vlasti, nego po zakonima koje je on sam donio.«⁸⁵ Sv. Naučitelj ostaje uvijek na duhovnom, nadnaravnom području braneći Božji zakon: »Što ćemo reći Onomu koji nas bude sudio, kad nam javno i jasno pročita zakon govoreći: 'Zapovjedio sam, da se ne uzima otpuštena žena, rekavši da je to preljub (Mt 5, 32). Kako si se dakle usudio ići u zabranjenu ženidbu?' Što ćemo reći, što ćemo odgovoriti? Nikada nije pravo tamo se ispričavati izvanjskim zakonima, nego će biti nužno umuknuti, biti svezan i bačen u pakleni oganj s preljubicima i svima koji oskrvnuše svoju ili tuđu ženidbu.«⁸⁶

81 Usp. Isti, Expos. in Ps. 5, br. 1, MG 55, 61; br. 4, st. 67; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, br. 4–5, MG 61, 102–103.

82 Usp. S. GREGOR. NAZ., Oratio 37, br. 6–7, MG 36, 289–292.

83 Usp. S. IOAN. CHRYSOST., In illud, Propter fornicationes ..., br. 4, MG 51, 213–215.

84 Usp. S. BASILIUS, Epist. 199, can. 48, MG 32, 731–732; Epist. 188, can. 9, st. 677–680.

85 S. IOAN. CHRYSOST., In illud, Mulier alligata ..., br. 1, MG 51, 219.

86 Isti, tamo, br. 3, st. 221.

Izvanjski zakoni i običaji koji se protive Božjim zakonima o ženidbi, nazivaju se đavolskim zakonima. Obdržavanjem đavolskih zakona preziru se Božji zakoni⁸⁷.

2.4. Važnost običaja u ženidbi

Zao običaj ne stvara nikakvo pravo i ne nameće nikakvu obvezu, nego ga treba iskorijeniti: »Neka mi nitko ne govori: 'To je običaj.' Gdje se počinja grijeh, ne spominji mi običaj, nego ako je ono što se čini zlo, premda je običaj starinski, iskorijeni ga: ako to što se čini nije grijeh, iako to nije običaj, uvedi ga.«⁸⁸ Zli običaji ženidbu ne čine zakonitom⁸⁹.

2.5. Ustanova ženidbe opisuje se pravnim nazivima

Ženidba je zakonita stvar⁹⁰, naziva se 'zakon sastajanja' (lex congressus)⁹¹, 'zakon zakonitog stanovanja' (lex contubernii)⁹², 'zakon svadbe' (lex nuptiarum)⁹³. Ženidba je ugovor (pactum), savez (foedus)⁹⁴ i vez (vinculum)⁹⁵. Zakonita ženidba označuje pravu, valjanu ženidbu: »Ima udovica, koje se doduše nikako neće povezivati s muževima zakonitom, javnom ženidbom, nego to čine potajno i skriveno i to zato da budu dionice pohvala udovištva.«⁹⁶ Zlo se povezuju oni koji se ne povezuju zakonom ženidbe⁹⁷. Takvo je povezivanje u prividnu ženidbu nepravedno⁹⁸ i nezakonito⁹⁹.

2.6. Ženidba daje prava i sa sobom donosi obveze

Sklapanjem ženidbe mijenja se pravno stanje supruga. Supruzi postaju sluge i robovi uzajamno jedan drugome; tijelo im prelazi u posjed drugomu i ne mogu više zakonito stupiti na put na kojem bi se od tog ropstva mogli osloboditi¹⁰⁰. Hoće li sklopiti ženidbu ili ne, bilo je dano njihovom slobodnom izboru; dok ono što iz

87 Usp. Isti, In Gen. gl. 29, Hom. 56, br. 2, MG 54, 488.

88 Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 2 MG 51, 210; Usp. Isti, In Epist. ad Rom., Hom. 24, br. 3, MG 60, 626; In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 3, MG 54, 489.

89 Usp. Isti, tamo, br. 2, st. 488.

90 Usp. Isti, Ad Theodorum lapsum 2, br. 3, MG 47, 312.

91 Usp. Isti, In Gen., gl. 4, Hom. 18, br. 4, MG 53, 153: »ho tes synoysias vomos«

92 Usp. Isti, tamo, gl. 8, Hom. 26, br. 2, st. 232: »katadechesthai eis tov synoikesioy vomov«

93 Usp. Isti, Adv. eos, qui habent virg. sub., br. 1, MG 47, 495; Daemones non gubernare mundum, Hom. 1, br. 3, MG 49, 249.

94 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 3, MG 51, 221–222.

95 Usp. Isti, De virg., br. 41, MG 48, 563; br. 477–48, st. 570.

96 Isti, De non iter. coniug., br. 2, st. 601.

97 Usp. Isti, In Epist. ad Rom., Hom. 23, br. 1, MG 60, 615.

98 Usp. Isti, Ad eos qui scandalizati sunt, br. 19, MG 52, 519–520.

99 Usp. Isti, Ad episcopos, presbyteros et diaconos ob pietatem in carcere inclusos, st. 541.

100 Usp. Isti, De virg., br. 28, MG 48, 552.

ženidbe proizlazi nije prepušteno njihovoj slobodi, htjeli supruzi ili ne htjeli, moraju podnositi ropstvo¹⁰¹.

Ženidba čini da zakonita žena stanuje zajedno s mužem¹⁰² i da služenje tjelesnim združivanjem i požudom bude dobro i zakonito¹⁰³. Sv. Naučitelj najozbiljnije kori ženu koja bi bez muževe suglasnosti ili protiv njegove volje htjela provoditi uzdržljivost i uskratiti mužu zakonito tjelesno združivanje¹⁰⁴. Ženidbeno ropstvo proteže se samo na tjelesno združenje; što se tiče vršenja bogoljubnosti, odijevanja, prehrane i drugih sličnih stvari jedan drugomu nije podložan¹⁰⁵.

2.7. *Ženidba i crkvene službe*

Time što sv. Pavao dopušta oženjenom čovjeku da može biti primljen u svete službe, zatvara usta onim krivovjercima koji osuđuju ženidbu. Ujedno time pokazuje da je ženidba čestita stvar, a istodobno i dokazuje niži stupanj druge ženidbe¹⁰⁶.

2.8. *Crkveni zahvat u slavljenju ženidbe*

Sv. Zlatousnik upozorava zaručnike da čitaju ne samo građansko pravo o ženidbi nego i crkveno¹⁰⁷, te da na svoje vjenčanje pozovu Isusa pozivajući svećenike¹⁰⁸.

2.9. *Sklapanje ženidbe s nevjernikom*

Sv. Pavao ne zabranjuje u zakon zajedničkog stanovanja uzimati nekog nevjernika ili neku nevjernicu¹⁰⁹. Vjernik se ne kalja združivanjem sa suprugom nevjernikom¹¹⁰ i neka se takva ženidba ne razrješuje samo zbog nevjerništva¹¹¹ — osim ako nevjernik odstupi ili, na primjer, ako zapovijeda suprugu da žrtvuje ili da mu zbog ženidbe bude drug u bezbožnosti. U takvom slučaju bolje je raskinuti ženidbu nego pravu vjeru¹¹².

101 Usp. Isti, tamo, br. 41, st. 563–564.

102 Usp. Isti, Adv. eos, qui habent virg. sub., br. 1, MG 47, 495.

103 Usp. Isti., Laus Maximi ..., br. 5, MG 51, 532; De virg., br. 9, MG 48, 539–540; br. 30, st. 553–554; In Matth., Hom. 1, br. 6, MG 57, 21; In Isaiam interpretatio, gl. 8, br. 2, MG 56, 92.

104 Usp. Isti, De virg., br. 48, MG 48, 570.

105 Usp. Isti, tamo, br. 75, st. 588.

106 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, Hom. 2, br. 1, MG 62, 671.

107 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 1, MG 51, 226.

108 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 2, st. 210; In Gen., gl. 25, Hom. 48, br. 6, MG 54, 443.

109 Usp. Isti, tamo, gl. 8, Hom. 26, br. 2, MG 53, 232.

110 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 39, br. 6, MG 61, 340–341.

111 Usp. Isti, tamo, Hom. 33, br. 5, st. 282.

112 Usp. Isti, tamo, Hom. 19, br. 3, st. 155.

3. *Ženidba u odnosu na stvaranje i rađanje djece*

3.1. Ljudski rod ne množi se snagom ženidbe, nego snagom Božjega blagoslova.

Svjedoci istinitosti ove tvrdnje su svi oni koji su se služili ženidbom, a da nisu nikako rodili djecu¹¹³, kao na primjer praotac Abraham¹¹⁴. A Jakov prekora svoju ženu Rahelu jer se tuži na njega zato što nije rodila djecu¹¹⁵. Sv. Naučitelj poučava žene da se nikada ne tuže ako bez svoje krivnje ne rađaju, nego zahvalna duha neka se uteknu k Stvorcu ljudske naravi i zamole njega, koji je Gospodar prirode i neka ne pripisuju sastajanju supruga niti bilo kojoj drugoj stvari stvaranje i rađanje djece nego Stvoritelju svega¹¹⁶. Bogu nije potrebna ženidba da zemlju naseli ljudima¹¹⁷.

3.2. *Stvaranje i rađanje djece: svrha ženidbe*

Kada je u svijet ušla smrt, uvedena je ženidba i slijedom potomstva Bog je svojom blagohotnošću smanjio strogost kazne, oduzevši smrti lik strahote¹¹⁸ podarivši smrtnom rodu tu utjehu¹¹⁹. Slijed potomstva slika je uskrsnuća¹²⁰.

Stvaranje i rađanje djece je manje važna svrha ženidbe: »Ako i jest zbog traženja potomstva došlo do uvođenja ženidbe, ipak je ona tim više uvedena zbog ublaženja žara ljudske naravi.«¹²¹ »To je ono dvoje, zbog čega je ustanovljena ženidba: da čisto živimo i da postanemo očevi, a ovom dvome prethodi prigoda čistoće.«¹²² No ipak je Bog usadio žar naravi ili požudu »za stvaranje i rađanje djece, a ne za kurvanje (ad scortationem), za neplodno udovoljavanje požudi i za preljub«¹²³.

Stvaranje i rađanje djece je središnja misao ženidbe. Nije dovoljno samo smirivanje požude i neumjerenosti da bi se ostvarila ispravna upotreba ženidbe. Sveto pismo prekora Setove sinove koji su se ženili s Kainovim kćerima zato što su bile lijepe. Nisu se ženili iz želje da stvaraju i rađaju djecu, nego zbog požude i neumjerenosti¹²⁴.

113 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 212; De virg., br. 15, MG 48, 544; Expos. in Ps. 126, br. 2, MG 55, 364.

114 Usp. Isti, In Gen., gl. 16, Hom. 38, br. 2, MG 53, 352.

115 Usp. Isti, tamo, gl. 29, Hom. 56, br. 4, MG 54, 491.

116 Usp. Isti, tamo, gl. 5, Hom. 21, br. 3, MG 53, 178.

117 Usp. Isti, De virg., br. 17, MG 48, 546.

118 Usp. Isti, In Gen., gl. 4, Hom. 18, br. 4, MG 53, 153–154.

119 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 213; Expos. in Ps. 113, br. 5, MG 55, 312.

120 Usp. Isti, In Gen., gl. 4, Hom. 18, br. 4, MG 53, 153–154.

121 Isti, De virg., br. 19, MG 48, 547.

122 Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 212.

123 Isti, In Epist. ad Philip., gl. 3, Hom. 10, br. 5, MG 62, 262; In Matth., Hom. 17, br. 1, MG 57, 256; In Epist. 2 ad Cor., Hom. 23, br. 6, MG 61, 562–563.

124 Usp. Isti, In Gen., gl. 6, Hom. 22, br. 4, MG 53, 189.

U govoru svetog Naučitelja ženidba s jedne strane te stvaranje i rađanje djece s druge strane, pojmuju se kao dvoje što je neodvojivo međusobno povezano¹²⁵. Bog je Adamu dao ženu za suprugu zbog stvaranja i rađanja djece¹²⁶ i ona je nazvana družicom života, majka djece¹²⁷ te čini, da se muž naziva ocem djece, jer zbog djece među njima postoji društvo¹²⁸. Stvaranje i rađanje djece hvalevrijedan je, lijep i zamamljiv razlog za ženidbu¹²⁹. Narav ne zna načiniti majku bez ženidbene veze¹³⁰. Ženidba je časna stvar, koja čuva naš rod i povećava ga¹³¹; ona je korijen ljudskog roda¹³², sijanje u vlastitu njivu s koje je dopušteno u čestitosti žeti¹³³.

Stvaranju i rađanju djece mora se pridružiti odgajanje djece, kojim se određuje ono što roditelji svojom voljom pridonose djeci: »Trebalo da naučiš da majku ne čini rađanje i da nije rađanju određena nagrada, pa na drugom mjestu, kad Pavao upravlja riječi udovicama, kaže: 'Da je djecu odgojila' (1 Tm 5, 10), a nije rekao: 'Da je djecu rodila'... jer rađati djecu stvar je naravi, a odgajati djecu stvar je slobodne volje. Zato, kad je ovdje rekao: 'Spasit će se rađanjem djece; na tome se ne zadržava, nego želi pokazati da nam ne donosi plaću rađati djecu, nego ispravno ih odgojiti. Zbog toga nadodaje: '... ako ustraje u vjeri, ljubavi i posvećivanju, s razborom' (1 Tm 2, 15).«¹³⁴

3.3. Nedaće stvaranja i rađanja djece u povijesti

Naš praroditelj u raji govori o sastajanju muža i žene i o umnažanju ljudskoga roda¹³⁵. U početcima bijaše poželjna stvar imati djecu da bi netko ostavio spomenik i ostavštinu svojega života jer tada još ne bijaše nade u uskrsnuće, nego je vladala smrt¹³⁶; dopušteno bijaše udruživati se s više žena radi potomstva¹³⁷ jer se smatralo da je blagoslov Božji i nagrada biti otac brojne djece¹³⁸.

Ali već se je u Starom savezu naznačivalo da treba stjecati vrline, a ne mnoštvo djece (Usp. Sir 16, 1–4)¹³⁹.

125 Usp. Isti, De virg., br. 14, MG 48, 543–544; In Ioan., Hom. 63/62, br. 4, MG 59, 354.

126 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 34, br. 3, MG 61, 290.

127 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., gl. 5, Hom. 22, br. 2, MG 62, 136–137.

128 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Thes., gl. 3, Hom. 5, br. 5, st. 499–500.

129 Usp. Isti, De virg., br. 39, MG 48, 562.

130 Usp. Isti, Expos. in Ps. 49, br. 3, MG 55, 245.

131 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, br. 6, MG 61, 104–105.

132 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., Hom. 12, br. 6, MG 62, 388.

133 Usp. Isti, In Epist. ad Rom., Hom. 24, br. 3, MG 60, 626.

134 Isti, De Anna, Sermo 1, br. 4, MG 54, 637; Usp. Sermo 2, br. 1, st. 643; Laus Maximi ..., br. 4, MG 51, 230–231; br. 9, st. 240.

135 Usp. Isti, In Gen., gl. 2, Hom. 15, br. 4, MG 53, 123.

136 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 213.

137 Usp. Isti, In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 3, MG 54, 489.

138 Usp. Isti, Expos. in Ps. 113, br. 5, MG 55, 312; In Ps. 126, br. 2, st. 364.

139 Usp. Isti, tamo, In Ps. 113, br. 5, st. 312.

Nakon Kristova dolaska više nema tolike potrebe stvaranja i rađanja djece jer već je na pomolu vjera u uskrsnuće¹⁴⁰. Krist Gospodin dokinuo je mnogoženstvo koje se je podnosilo zbog stvaranja i rađanja djece¹⁴¹. Sada, što se tiče malobrojnosti ljudi, ljudi neće ni najmanje morati polagati Bogu račun za to¹⁴². To dakako ne znači da je dopušteno ubijati djecu, ili se tjelesno združivati tako da se spriječi začecje djeteta, ili bludno grijehiti.

4. *Ženidba i požuda*

4.1. *Opstojnost i narav požude*

U ljudsku narav usađena je požuda¹⁴³ koja je u muškarcu veća nego u ženi¹⁴⁴. Ona po sebi nije grijeh¹⁴⁵, no ipak se kaže da je zla ukoliko veoma lako pruža povod za zloupotrebe¹⁴⁶. Pohota (libido) je u nas usađena zbog potrebe, i to zbog stvaranja i rađanja djece¹⁴⁷, jer, uzimajući brige i teškoće rađanja i odgajanja djece, tko bi se bez nje odlučio na stvaranje i rađanje djece? Požuda sada potiče na očuvanje života¹⁴⁸ i nekom nužnošću tjera na čin tjelesnog združenja (coitus)¹⁴⁹. Sv. Pavao koji od pohote lakomosti posve odvraća, ne odvraća posvema od putene pohote. Ne ukida svu pohotu, nego samo pretjeranu¹⁵⁰. Sv. Naučitelj, povodeći se za Apostolom, ne zabranjuje posvema nasladu (voluptas), nego traži da se supruzi njome služe u čistoći¹⁵¹. Čin tjelesnog združenja nije u sebi zao¹⁵² ako se vrši prirodnom načinom (secundum naturam) u zakonitoj ložnici (intra legitimum torum)¹⁵³. Sv. Naučitelj brani čestitost ženidbe žestoko ustaje protiv svih vrsta i oblika nezakonitog udovoljavanja sjetilnoj požudi¹⁵⁴, tim više što u čovjeku ništa po sebi nije usmjereno na preljub ili kurvanje; pohota nije usmjerena na to jer ženidba je dopuštena; ni ljepota tijela nije na to usmjerena jer je prikladna da nam pokaže Božju mudrost¹⁵⁵.

140 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 213.

141 Usp. Isti, In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 3, MG 54, 489.

142 Usp. Isti, De virg., br. 14, MG 48, 544.

143 Usp. Isti, tamo, br. 46, st. 568.

144 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 34, br. 3, MG 61, 290.

145 Usp. Isti, In Epist. ad Rom., Hom. 13, br. 1, MG 60, 508.

146 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 2, br. 3, MG 61, 21.

147 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Cor., Hom. 23, br. 6, st. 563.

148 Usp. Isti, In Epist. ad Galatas commentarius, gl. 5, br. 3, st. 669.

149 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., gl. 1, Hom. 2, br. 3, MG 62, 20.

150 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Cor., Hom. 23, br. 6, MG 61, 562–563.

151 Usp. Isti, In Matth., Hom. 7, br. 7, MG 57, 80–81.

152 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 160; In Epist. ad Ephes., gl. 6, Hom. 34, br. 5, MG 62, 174; In Epist. ad Heb., gl. 13, Hom. 33, br. 3, MG 63, 227–228.

153 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, Hom. 3, br. 4, MG 62, 681–682.

154 Usp. Isti, In Acta Apostolorum, Hom. 23, br. 3, MG 60, 182.

155 Usp. Isti, Expos. in Ps. 43, br. 9, MG 55, 181.

4.2. Svrha ženidbe je pružiti ustuk požudi

Požuda je pojava, koja je u čovjeku bila i prije ustanovljenja ženidbe. U stanju pale naravi požuda tvori klicu (germen) ustanovljenja ženidbe koje je vrijeme zah-tijevalo zbog mahnitavanja naravi, ali ne za ustavljanje navale pohote, i ne zato da u toj oluji nađe drugu luku u koju će se skloniti¹⁵⁶. U stanju života u kojem ne bi bilo nikakve požude, ne bi bilo nikakva čina tjelesnog združenja i nikakve ženidbe¹⁵⁷.

Ženidba je prvobitno ustanovljena da požuda u njoj nađe ustuk. Veća je naime potreba da se ukloni takoreći moralna nužnost grijeha i da se grijeh spriječi, negoli po požudi nastojati ostvariti posebna dobra: »Ako i jest istina da je ženidba ustanovljena zbog želje da se imaju djeca, tada je mnogo više ustanovljena za gašenje žara ljudske naravi. O tome svjedoči i Pavao govoreći: 'Ipak, zbog bludnosti, neka svaki ima svoju ženu' (1 Kor 7, 2), ne zbog stvaranja i rađanja djece; i naređuje im da se opet združe, ne zato da postanu roditelji brojne djece, nego zašto? Kaže: '... da vas Sotona ne bi napastovao' (r. 5). I nastavljavajući nije rekao: '... ako žele imati djece', nego što? 'Oni koji se ne mogu uzdržati neka sklope ženidbu (r. 9). Već na početku je imao ovu dvostruku prigodu, no zatim, kad su zemlja i more i cijeli svijet bili napunjeni, ostao je samo jedan izgovor za ustanovljivanje ženidbe a taj je uklanjanje raspuštenosti i pohote. Jer onima koji se sada još te budu valjali u tim porocima i željeli provoditi svinjski život i propasti u bludilištima (lupanar), veoma će mnogo pomoći ženidba, da ih oslobodene od potrebe i gnjusnosti (foeditas) štiti svete i čiste.«¹⁵⁸

Sveti Naučitelj u ovoj se stvari razlikuje od drugih pisaca tako što veću pozornost posvećuje ženidbi kao ustuku požudi i taj nauk postojano izlaže i tumači: Ženidba se dopušta zbog bludnosti¹⁵⁹; Bog ju je dao da obuzdamo požudu, da trijezno živimo¹⁶⁰, da mogemo izbjeći besmislene požude mladenačke dobi¹⁶¹. Kurvanje je tako veliko zlo da Apostol u određenim slučajevima zapovijeda da se sklopi također druga ženidba¹⁶². Uzdržljivost (abstinentia) od bludne stvari po sebi se ne zapovijeda, ali upotreba zakonite ženidbe jedini je zakoniti put za umirivanje požude udovoljavanjem¹⁶³. Ukoliko u požudi ima nešto nužnosti, sve je to usmjere-no na ženidbu¹⁶⁴. Žena se uzima u ženidbu samo zbog vlasti nad strastima i po-

156 Usp. Isti, De virg., br. 16, MG 48, 546; br. 14, st. 543; In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 213; Adv. eos, qui habent virg. sub., br. 1, MG 47, 495.

157 Usp. Isti, De virg., br. 73, MG 48, 587.

158 Isti, tamo, br. 19, st. 547; Usp. In illud, Propter fornicationes ..., br. 3, MG 51, 213.

159 Usp. Isti, De virg., br. 26, MG 48, 551; br. 33–34, st. 555–558; br. 39, st. 561–562; br. 41, st. 563–564; De non iter. conig., br. 1, st. 609–610.

160 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 5, MG 51, 232–233.

161 Usp. Isti, In Gen., gl. 34–35, Hom. 59, br. 3, MG 54, 517–518.

162 Usp. Isti, De non iter. conig., br. 3, MG 48, 614.

163 Usp. Isti, De virg., br. 37, st. 559–560; In illud, Mulier alligata ..., br. 3, MG 51, 222; In illud, Vidi Dominum, Hom. 3, br. 3, MG 56, 116.

164 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., gl. 1, Hom. 2, br. 3, MG 62, 20.

žudama (temperantia)¹⁶⁵, da mužu pruži pomoć zbog pohote koja je usađena u ljudsku narav¹⁶⁶.

Ženidba kao zakoniti ustuk za smirivanje požude vrijedna je pohvale jer je onima koji se njome žele služiti luka umjerenosti i trijeznosti, ne dopuštajući da narav podivlja. Naime zakonito tjelesno združenje je kao neka klisura za primanje valova pohote koja čovjeka štiti i smješta u veliku smirenost (tranquillitas). Ženidba zadržava supruge u službi umjerenosti i ne dopušta da propadnu valjajući se u pohotama; donosi silnu korist: ne dopušta da Kristovi udovi postanu kurviški udovi, ni da se sveti hram oskvrnjuje i da postane nečist¹⁶⁷. Ženidba čini da čamac na uzburkanom moru sretno stigne u luku¹⁶⁸.

Iz nauka svetog Zlatousnika možemo sažeto vidjeti razliku između ženidbe i kurvanja s obzirom na požudu. Ženidba se sklapa čiste savjesti i s dopuštenjem zakona: svaki može imati svoju ženu i svaka svojega muža. Neka muž pruža ženi dužnu dobrohotnost. Ženidba je čisti izvor iz kojega supruzi smiju piti i vlastita njiva u koju suprug smije sijati i iz koje smije časno žeti. I muž i žena su uzajaman i isključiv posjed jedan drugoga. Muž ne zanemaruje i ne prezire ženu. U ženidbi se njeguje čistoća i iz takvoga sjedinjenja proizlazi bezbroj dobara. Ženidba je održavanje čestitog ugovora.

Kurvanja znače: iznevjeravanje ugovora, ispadanje iz ženidbe, trčanje za zabranjenim ženama, nanošenje suprugu pogrde, kvarenje vlastitoga tijela koje nije moje vlasništvo, nezakonito udovoljavanje pohoti, uništavanje ljubavi, upropašćivanje kuće, sijanje u tuđu njivu iz koje je sramotno žeti, postavljanje uzroka mnogih zala, dobivanje neizbježive muke na dan suda¹⁶⁹.

4.3. *Supruzi i požuda*

Iako je ženidba po uvjerenju sv. Zlatousnika u prvom redu uvedena da bude ustuk požudi, ipak udovoljavanje pohoti ne smije biti ono prvo i glavno što se želi kod sklapanja ženidbe. To dokazuje primjerom Setovih sinova koji su zaslužili ukor zato što su se ženili s Kainovim kćerima — ne zbog želje stvaranja i radanja djece, nego zbog požude i neumjerenosti¹⁷⁰. Štoviše, Sveto pismo kori Kama zato što je u vrijeme potopa udovoljavao požudi stvarajući i rađajući djecu¹⁷¹. Primjerima praotaca Abrahama i Izaka sv. Naučitelj potiče supruge da se tjelesno ne

165 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 4, Hom. 12, br. 4, MG 62, 382.

166 Usp. Isti, Adv. eos, qui habent virg. sub., br. 1, MG 47, 495–496.

167 Usp. Isti, De virg., br. 9, MG 48, 539; br. 16, st. 546; br. 25, st. 550.

168 Usp. Isti, In Gen., gl. 5, Hom. 21, br. 4, MG 53, 180.

169 Usp. Isti, In illud, Propter fornicationes ..., br. 2. 4–5, MG 51, 211. 213–218; In illud, Mulier alligata ..., br. 3, st. 221–222; Ad Stagirium a daemone vexatum, knj. 2, br. 3, MG 47, 452; In Ioan., Hom. 63/62, br. 4, MG 59, 352–354; In Epist. ad Rom., Hom. 24, br. 3, MG 60, 626; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, br. 6, MG 61, 104–105; In Epist. ad Colos., gl. 4, Hom. 12, br. 4–5, MG 62, 385–388; In Epist. ad Heb., g. 12, Hom. 30, br. 1, MG 63, 210; gl. 13, Hom. 33, br. 1, st. 225.

170 Usp. Isti, In Gen., gl. 5, Hom. 21, br. 4, MG 53, 180; Hom. 22, br. 4, st. 189.

171 Usp. Isti, tamo, gl. 9, Hom. 28, br. 4, st. 256–257; Hom. 29, br. 4, st. 266.

združuju sa ženama samo zbog smirivanja požude¹⁷², to jest, da sprječavaju začecje. »Ženidba običava pružiti samo dopuštenje čina tjelesnog združenja, a ne i dopuštenje slasti. To svjedoči blaženi Pavao ovim riječima: 'Ona (udovica), naprotiv, koja provodi lagodan život u slastima (in deliciis), živa je već umrla' (1 Tm 5, 6).«¹⁷³

4.4. *Osvrt na nauk sv. Ivana Zlatoustoga o stvaranju i rađanju djece i o požudi*

4.4.1. Kad sv. Naučitelj govori o svrsi ženidbe razlikuje vrijeme prije i poslije dolaska Krista Gospodina.

Kada je prije Kristova dolaska ženidba uvedena, razlog njezina ustanovljenja bijaše dvojak: stvaranje i rađanje djece zbog smrti koja je nakon grijeha zavladała i smirivanje požude koja je poticala na tjelesno združenje.

Nakon dolaska Krista koji se je imao roditi i pošto je zemlja napunjena ljudima, stvaranje i rađanje djece više nije bilo potrebno, ali požuda je ostala. Ostao je dakle samo drugi razlog za ženidbu — smirivanje požude činom na koji požuda potiče.

4.4.2. I sama požuda usađena je radi stvaranja i rađanja djece, jer je to stvaranje prije Kristova dolaska u određenom smislu bilo potrebno, a bez njezina poticaja tko bi stvarao i rađao djecu?! No nakon Kristova dolaska ostade taj razlog kao častan i koristan, ali ne nuždan. Prema tome, nužnost ženidbe može potjecati samo iz naleta požude. No upotreba požude mora biti u skladu sa svojom svrhovitosti, to jest mora biti otvorena za stvaranje i rađanje djece i nikada ne smije biti sama sebi svrhom, isključujući ili sprječavajući na bilo koji način stvaranje i rađanje djece.

4.4.3. Kada se kaže da je požuda usađena zbog stvaranja i rađanja djece, to se ne smije razumijevati u smislu kao da bi ta moć ili ta težnja (appetitus) ostala osujećena (frustrirana) kada ne bi došlo do stvaranja i rađanja djece, npr. zbog prirodne neplodnosti, ali je sigurno da bi bila osujećena kada zbog čovjekove zlonamjernosti ne bi služila svojoj svrhovitosti, nego bi se zaustavila u samoj sebi kao u svojem cilju, tj. kada bi se bilo kakvim sredstvima ili neprirodnim vršenjem čina spriječilo stvaranje novoga života.

4.4.4. Tjelesno se činom združiti samo zbog požude znači: nezakonito izvršiti taj čin tjelesnog združenja, to jest s osobom koja nije tvoj suprug ili taj čin izvršiti makar i sa svojim suprugom, ali protiv svrhovitosti čina; ili upotrebom bilo kojega načina sprječavanja začecja; ili pak protuprirodnim vršenjem tjelesnog združenja, tj. bilo na nepravom mjestu ili na pravom mjestu, ali s prijevremenim prekidom čina.

Iz mišljenja sv. Naučitelja ovo se može rastumačiti i na drugi način: budući da sada nema nikakve potrebe stvaranja i rađanja djece te ostaje samo jedan razlog

172 Usp. Isti, tamo.

173 Isti, De virg., br. 50, MG 48, 573.

zbog kojega je ženidba potrebna, to jest požuda, svaki spolni odnošaj (concupitus) — pa i sa suprugom, vrši se samo zbog požude. Taj čin sa suprugom zakonit je, no ipak požuda nije hvalevrijedan razlog za ženidbu. Zato sv. Naučitelj govori: »'Zbog vaše neizdržljivosti (intemperantia)' (1 Kor 7, 5). Tko se, čuvši ovo, neće zastidjeti? Tko neće ozbiljno nastojati da izbjegne ovaj žig neizdržljivosti? Ovo Apostolovo hrabrenje ne tiče se sviju, nego samo onih u kojima požuda gospoduje. Pa ako si toliko rob pohota, ako si tako mekoputan, razmažen, da vazda misliš samo na spolno uživanje i za tim čezneš, združuj se, ali, dakako, samo sa svojim suprugom. Ovo dopuštenje daje ne onaj koji takvo što odobrava ili preporučuje, nego onaj koji to izruguje i ne odobrava. Jer da nije htio oprezno, bez uvrede dirnuti pohotljive, ne bi upotrijebio riječ 'neizdržljivost', koja je veoma žestoka i u sebi sadrži veoma velik prijekor (ingens vituperium). Zašto nije rekao: Zbog vaše slaboće (imbecillitas)? Jer ta bi riječ bila više izraz uvidavnosti, dok riječ 'neizdržljivosti' je riječ žigosanja najveće lijenosti. Dakle, neizdržljivost je tada kada se ne može uzdržati od bludnosti, nego se uvijek uživa činom tjelesnog združenja sa suprugom... 'Ali', kaže Apostol, 'velim kao dopuštenje (indulgentia), ne kao zapovijed' (Usp. 1 Kor 7, 6); a gdje je 'dopuštenje', o pohvali nema ni govora.«¹⁷⁴

4.4.5. Ljudski rod, ako se množi, treba da se množi pomoću ženidbe, a neukročena požuda treba da bude prigoda za stvaranje i rađanje djece. Cjelokupno stvaranje i rađanje djece više treba da bude plod požude, kojoj se u ženidbi zakonito udovoljava, nego li plod isključive želje za potomstvom, a na koje ne bi poticala požuda. No ipak, želja za stvaranjem i rađanjem djece ostaje dobar i čestit razlog za sklapanje ženidbe. Ženidba je držanje požude u stezi i zatvaranje požude u granice njezine svršnosti. Drugim riječima: ako netko ne osjeća velike nalete požude, sama želja za djecom ne bi smjela biti presudna za sklapanje ženidbe. Svatko će, dakako, morati odgovarati vječnom Sucu o hotimičnim pokretima požude, jer bludnost treba bezuvjetno izbjegavati, a o stvaranju i rađanju djece kao takvom neće morati odgovarati, osim ako je osujećeno nezakonitom upotrebom požude.

4.4.6. Kada se kaže da je središnja misao ženidbe 'stvaranje i rađanje djece', to znači da je to stvaranje središnja misao i same požude, koja sada ostaje kao jedini neposredni razlog za sklapanje ženidbe jer je to stvaranje razlog opstojnosti i same požude. Ako se, dakle, u upotrebi ženidbe stvaranje i rađanje djece tako isključuje, da se ostaje u uživanju požude, tada ne ostaje ništa od onoga što ženidbu čini nužnom. Ženidba je ustuk požudi cjelovito (adekvatno) shvaćenoj, takve kakva je po prirodi, to jest težnji za stvaranjem i rađanjem djece, a ne pusti ustuk želji za nasladom ili užitkom.

4.4.7. Sv. Naučitelj govoreći o ženidbi kao o ustuku požudi u kojoj (ženidbi) je tjelesno združenje obavljeno po prirodi (secundum naturam) zakonito i u njem nema grijeha, ovu svrhu ženidbe promatra ne u tom smislu u kojem znači užitak pohote koja je s tim činom spojena, nego ukoliko je ona dana ljudskoj krhkosti kao jedno utočište da se izbjegniju grijesi bludnosti. On čini sve moguće da ublaži nalet

174 Isti, tamo, br. 34, st. 556.

strasti. Tome služi postojano upozorenje upravljeno roditeljima za dobar odgoj djece, da se iskorijene običaji koji promiču razuzdanost (*luxuria*). U tu svrhu govori pobudnice protiv predstava i kazališta; postojano potiče na vršenje vrlina, na molitvu i pokoru. Poziv na to da se ženidbom ne služi samo zbog pohote u njegovu je razmišljanju više poziv na krepostan život, nego li opomena da se izbjegava grijeh u upotrebi ženidbe.

4.4.8. Pitanje ljestvice ženidbenih svrha kod sv. Zlatousnika nije ni jednostavno ni lako. S jedne strane, tako rječito ističe ustuk požudi, dapače i jasno kaže da je to sada jedini razlog za sklapanje ženidbe; no s druge strane, izgleda da treba reći da prvenstvo ipak treba dati stvaranju i rađanju djece ukoliko je to ostalo u svršnosti požude i to joj daje smisao postojanja, a čestita upotreba ženidbe razjašnjuje se iz toga ako se ženidbeni čin tjelesnog združenja hotimice ne liši ove svoje svrhovitosti.

5. *Ženidba i djevičanstvo*

5.1. *Pojam djevičanstva*

Kada daje sržni opis djevice i one koja nije djevica, Sv. Pavao ne govori o ženidbi ni o suzdržljivosti (*continentia*), nego navodi slobodu od brige (*vacuitas sollicitudinis*) i veliku brigu (*magna cura*), jer zao nije čin tjelesnog združenja, nego smetnja za Božju službu je zla¹⁷⁵. Djevica uz tjelesnu cjelovitost mora biti neporočna (*inculpata*), marljiva (*assidua*)¹⁷⁶ i posve zaokupljena stvarima koje se tiču bogoštovlja¹⁷⁷.

Razlikuju se dvije vrste djevičanstva: duhovno i tjelesno. Duhovno djevičanstvo sastoji se u neporočnosti (*incurruptio*) duše. Njegov pratilac i sjena je tjelesno djevičanstvo ili neporočnost tijela¹⁷⁸.

5.2. Dobrobit djevičanstva bolja je od dobrobiti ženidbe, koliko je nebo bolje od zemlje, koliko su anđeli bolji od ljudi, dapače još i više¹⁷⁹. Njegovanje djevičanstva vrijedno je udivljenja¹⁸⁰, osobito ako se misli na to da je nekima potrebna i druga ženidba da ne izgaraju (Usp. 1 Kor 7, 9)¹⁸¹. Djevičanstvo je savez s Bogom¹⁸² ili ženidba s Kristom¹⁸³. Njegovanje djevičanstva stvar je slobodnog izbora i u ovom se razlikuje nauk Crkve od nauka krivovjeraca koji su tvrdili da je njegovanje djevičanstva stroga obveza, osuđujući ženidbu kao grijeh¹⁸⁴.

175 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 160.

176 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 5, Hom. 13, br. 2, MG 62, 566.

177 Usp. Isti, Epist. 2 Olympiadi diaconissae, br. 4, MG 52, 559.

178 Usp. Isti, In Epist. ad Heb., gl. 12, Hom. 28, br. 7, MG 63, 202.

179 Usp. Isti, De virg., br. 10, MG 48, 540; br. 15, st. 545.

180 Usp. Isti, tamo, br. 4, st. 536; br. 48, st. 570.

181 Usp. Isti, tamo, br. 37, st. 560.

182 Usp. Isti, In illud, Domine, non est in homine homilia, br. 2, MG 56, 157.

183 Usp. Isti, De virg., br. 1, MG 48, 533.

184 Usp. Isti, tamo, br. 2, st. 535; br. 34, st. 556; br. 38, st. 560–561, brr. 41–42, st. 564–565.

Posvećeno djevičanstvo znači slobodu, a ženidba ropstvo¹⁸⁵. Prihvatanje obveze (professio) djevičanstva preuzimanje je doduše teškog posla i spojeno je sa svojim jadima i mukama, koji su ipak ništa u usporedbi s jadima i mukama povezanih sa ženidbom¹⁸⁶. Djevičanstvo je spokojstvo i odmor, to jest sloboda od svjetovnih briga¹⁸⁷.

Njegovanje djevičanstva ne nanosi štetu umnažanju ljudskoga roda. Ono što je ljudskom rodu pripremiло propast nije bilo njegovanje djevičanstva, nego nevaljalstvo (flagitium) i sramotni, gnjusni čini tjelesnog združivanja (foedi coitus), što dokazuje potopno uništenje ljudskog roda te propast Sodome i Gomore¹⁸⁸.

Na početku ljudskog roda djevičanstvo postiže palmu prvenstva ili zapovjedništva i ostalo je u raj, dok su ljudi ostali nepobijedeni¹⁸⁹, a i ponovno je uvedeno kada se je saznalo da je smrt samo san¹⁹⁰. Krist Gospodin izabrao je djevičanstvo i htio je da njegova Majka bude Djevica, a svojim je djevičanstvom počastio ženidbu¹⁹¹. Sv. Pavao pišući Korinćanima i donoseći zakon o ženidbi, govori o djevičanstvu: 'Dobro je čovjeku ne dotaći ženu' (1 Kor 7, 1) i dok raspravlja o ženidbi, pomalo ih želi odvratiti od ženidbe iznoseći na vidjelo razloge za ženidbu¹⁹². To čini nasljedujući proroka Samuela. Kao što je taj, kada je narod od njega zatražio da mu dade kralja, najpodrobnije narodu iznio zakone kraljevstva, ne zato da prihvate zakone i kraljevstvo, nego da ih od toga odvрати, na jednak način i Apostol učestalo i otvorenije ističe nasilništvo ženidbe, hoteci ih tim riječima odvratiti od nje¹⁹³.

Sv. Naučitelj postojano potiče na prigrljivanje djevičanstva naglašavajući uvijek slobodu izbora, a i dobru i ispravnu nakanu u njegovanju djevičanstva¹⁹⁴. Odbiranje ženidbe vlastito je priproptom naraštaju i ljudima nižega položaja, a njegovanje djevičanstva vlastito je uznapredovalom i savršenijem čovjeku¹⁹⁵.

5.3. Sklad između ženidbe i djevičanstva

Pohvala ženidbe ne samo da ne otima djevičanstvu njegovo dostojanstvo nego ga dapače pokazuje izvrsnijim¹⁹⁶. »Dobra je ženidba i zato se treba diviti djevičan-

185 Usp. Isti, Quod regul. feminae ..., br. 8, MG 47, 530.

186 Usp. Isti, De virg., brr. 39–40, MG 48, 561–564; br. 52, st. 576–577; br. 55, st. 582.

187 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 36, br. 3, MG 61, 309.

188 Usp. Isti, De virg., br. 18, MG 48, 546; brr. 14–15, st. 543–545.

189 Usp. Isti, tamo, br. 14, st. 544.

190 Usp. Isti, Expos. in Ps. 113, br. 5, MG 55, 312.

191 Usp. Isti, In illud, Vidi Dominum, Hom. 4, br. 3, MG 56, 123.

192 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 1, MG 61, 151; De virg., br. 27, MG 48, 551–552; br. 33, st. 555.

193 Usp. Isti, tamo, br. 29, st. 553.

194 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 4, Hom. 12, br. 2, MG 62, 560–561; De virg., brr. 1–9, MG 48, 533–539; br. 82, st. 593–594.

195 Usp. Isti, Expos. in Ps. 113, br. 5, MG 55, 312.

196 Usp. Isti, De virg., br. 9, MG 48, 539–540.

stvu koje je od dobrog bolje i toliko bolje koliko je bolji krmar od mornara, vojskovođa od vojnika. Ali kao što bi lađu potopio kad bi iz nje uklonio veslače i kad bi iz bojnih redova uklonio vojnike, predao bi vojskovođu svezana neprijateljima — tako i ovdje: izbaciš li ženidbu s njezina vrha, izdaješ pohvalu djevičanstva i srozavaš ga u skrajnje zlo.«¹⁹⁷

Dobro njegovano djevičanstvo časti ženidbu¹⁹⁸ i samo tada je vrijedno pohvale kada se obdržava čistom nakanom, ne osuđujući ženidbu¹⁹⁹. Abrahama hvalimo jer je živeći u ženidbi nastojao uživati u blagodatima djevičanstva²⁰⁰.

5.4. *Zastranjenje od istinskog djevičanstva*

Uzdržljivost krivovjeraca koju provode zbog osuđivanja ženidbe gora je od svake razbludnosti jer razbludnost nanosi nepravdu samo ljudima, dok se njihova uzdržljivost bori protiv Boga. Kako može biti djevica ona koja se pokorava zlodusima (Usp. 1 Tm 4, 3). Potrebno je da djevica bude čista ne samo tijelom nego i duhom²⁰¹. Njegovanje djevičanstva je borba koju treba voditi po određenim zakonima. Zakon ove borbe glasi: 'Ženidba neka bude u časti u sviju, i postelja neokaljana' (Heb 13, 4)²⁰². Stoga veća nagrada pripada ženidbi vjernika, nego djevičanstvu krivovjeraca²⁰³ koji osuđuju ženidbu kao zlu.

Zavjetovanoj djevici zatvoren je put u ženidbu²⁰⁴, a ako se unatoč preuzetoj obvezi oženi ili uda, čini zlodjelo teže od preljuba²⁰⁵. Bolje je oženiti se ili udati, nego ne obdržavati Bogu obećano djevičanstvo²⁰⁶ — takvo se naime djevičanstvo strože osuđuje nego sama bludnost²⁰⁷.

6. *Ženidba i njegovanje kreposnog života*

6.1. Ženidba se ubraja u putove spasenja²⁰⁸. Putovi spasenja uzajamno se ukrašuju i izgrađuju Crkvu u skladno sastavljen narod²⁰⁹. Pa ipak, nijedan životni

197 Isti, tamo, br. 10, st. 540.

198 Usp. Isti, In illud, Vidi Dominum, Hom. 4, br. 3, MG 56, 123.

199 Usp. Isti, De virg., br. 8, MG 48, 538–539.

200 Usp. Isti, tamo, br. 82, st. 593–594.

201 Usp. Isti, tamo, br. 5, st. 537.

202 Usp. Isti, tamo, brr. 7–8, st. 538.

203 Usp. Isti, In Epist. ad Philip., gl. 1, Hom. 2, br. 3, MG 62, 194.

204 Usp. Isti, De virg., br. 38, MG 48, 561.

205 Usp. Isti, tamo, br. 39, st. 561; De non iter. coniug., br. 3, st. 613; In illud, Mulier alligata ..., br. 4, MG 51, 223; In illud, Domine non est in homine, br. 2, MG 56, 157; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 159.

206 Usp. Isti, Adv. eos, qui habent virg. sub., br. 6, MG 47, 503; Quod regul. feminae ..., br. 3, st. 519; br. 8, st. 530; De virg., br. 8, MG 48, 538–539; br. 82, st. 593–594.

207 Usp. Isti, Quod regul. feminae ..., br. 3, st. 519; br. 8, MG 47, 530.

208 Usp. Isti, Expos. in Ps. 127, br. 2, MG 55, 367; Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 13, MG 47, 372; Hom. de capto Eutropio, br. 15, MG 52, 410; In Matth., Hom. 45/46, br. 2, MG 58, 474.

209 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 30, br. 4, MG 61, 254.

stalež kao takav ne odlučuje o vječnoj sudbini, već to čini slobodna volja svakog pojedinog čovjeka²¹⁰. U ženidbi se spasenje teže postiže zbog prijeteće potrebe; jer tko je slobodan, nevezan, lakše će trčati nego onaj tko je sapet vezama²¹¹. Oženjeni i udate mogu zadobiti blaženo gledanje Boga²¹².

6.2. Oženjeni i udate moraju njegovati krepostan život. Na njegovanje krepognog života pozvani su svi ljudi, svake dobi i svih vremena. Zato je posve razumljivo da u tom duhu treba provoditi i samu pripremu za ženidbu. Muškarac mora tražiti ženu ukrašenu plemenitim ćudoredem (*generosus moribus*) i vrlinama²¹³. Potrebno je istražiti jesu li zaručnik ili zaručnica Božji prijatelji, jesu li od Boga zadobili mnogo naklonosti²¹⁴. Da bi priprema za ženidbu bila prava, treba se iskrenom molitvom utjecati Bogu koji se neće ustručavati da bude posrednik za sklapanje ženidbe (*pronubus*)²¹⁵. Ženu treba uzeti radi Boga²¹⁶ i već na početku ženidbenog života, kada se slavi svadba, treba pružiti sve ono što odgovara čistom i krepognom životu²¹⁷. Iz toga se vidi što treba misliti o onima koji prije ženidbe ne nastoje oko krepognog života.

Svi božanski zakoni i sav objavljeni nauk zajednički su svim kršćanima, izuzev ženidbe, po kojoj se svjetovnjaci razlikuju od monaha²¹⁸. Obveza vršenja kršćanskih vrлина također je za one koji žive ženidbenim životom važnija od ostalih dužnosti koje nameće ženidbeni život kao takav²¹⁹. Prema tome, nije ženidba smetnja za vrlinu. Smetnja za vrlinu je slobodna volja kojom čovjek zloupotrebljava ženidbu²²⁰. Ljudi povezani ženidbom mogu postati divni (*admirabiles*) i veledušni (*generosi*)²²¹. Vrline su pravi i najvažniji nakit supruga²²².

Među vrlinama koje supruzi moraju njegovati posebno treba istaknuti bračnu ljubav (*amor coniugalis*). Imaju li ovu neporočnu ljubav, u njoj se ujedanjuju i njeguju sve druge vrline. Bogu je veoma mnogo stalo do toga da se među ljudima njeguje i širi prava, istinska ljubav; zato je od početka bezbroj toga učinio da je u nas usadi: Po ženidbi je dvoje sjedinio u jedno; po nasilju požude natjerao je na

210 Usp. Isti, In Epist. ad Philip., gl. 3, Hom. 12, br. 3, MG 62, 273–274.

211 Usp. Isti, Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 15, MG 47, 376.

212 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 160.

213 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 5, MG 51, 233.

214 Usp. Isti, tamo, br. 8, st. 238.

215 Usp. Isti, tamo, br. 6, st. 235.

216 Usp. Isti, In Kalendas, br. 5, MG 48, 960.

217 Usp. Isti, In Gen., gl. 25, Hom. 48, br. 6, MG 54, 443; gl. 29, Hom. 56, br. 2, st. 488.

218 Usp. Isti, In Matth., Hom. 7, br. 7, MG 57, 80–81; Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 14, MG 47, 372–373; In Epist. ad Heb., gl. 5, Hom. 7, br. 4, MG 63, 67–68.

219 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 1, br. 2, MG 61, 14; In Epist. ad Rom., Hom. Argumentum, br. 1, MG 60, 391; In Epist. ad Ephes., gl. 6, Hom. 21, br. 4, MG 62, 153–154; In Matth., Hom. 79/80, br. 5 MG 58, 723.

220 Usp. Isti, tamo, Hom. 55/56, br. 6, st. 548; Hom. 43/44, br. 5, MG 57, 461.

221 Usp. Isti, In Epist. ad Rom., Hom. 30, br. 3, MG 60, 664.

222 Usp. Isti, Ad illuminandos catechesis 2, br. 4, MG 49, 238; In Epist. ad Ephes., gl. 5, Hom. 20, br. 2, MG 62, 138; Laus Maximi ..., br. 9, MG 51, 240.

ljubav prema ženi²²³. I to što žena ima ljepotu, a muškarac pohotu i želju, ne dokazuje ništa drugo nego da je sve to učinjeno radi ljubavi (dilectio)²²⁴. Ništa tako pravično ne usklađuje ljudski život kao neporočna ljubav muža i žene²²⁵. Ta ljubav mora se provoditi radi Krista²²⁶, ne protiv Krista. Uzorni razlog (causa exemplaris) ove ljubavi jest ljubav Krista i Crkve koja je ujedno i mjera ljubavi²²⁷. Žena neka ne cijeni nikoga i ništa više nego svoga muža, a muž neka nikoga i ništa više ne ljubi nego svoju ženu²²⁸, obdržavajući, dakako, podložnost Bogu, koga treba nadasve ljubiti, i više nego supruga²²⁹ ako bi suprug tražio nešto što se protivi Bogu. Bračna ljubav stvara pravo prijateljstvo između muža i žene²³⁰ i tu ljubav duguju jedan drugome, i to nije nešto što bi smjelo izostatiti²³¹. Ta ljubav najviše i najplemenitije sja u teškoćama²³² i dokazuje se njegovanjem vrline²³³.

Supruzi se također u duhovnim stvarima mogu djelotvorno pomagati često i bolje, nego onda kada im vanjski ljudi pružaju pomoć. U duhovnim stvarima muž može pobijediti ženu; u drugim ženidbenim dužnostima općenito žena igra važniju ulogu²³⁴. U vršenju vrline supruzi ne ovise jedan o drugome²³⁵, to jest nisu podložni jedan drugome tako da bi ih taj mogao i smio sprječavati u bogoljubnosti, jer uvijek se i u svemu bezuvjetno treba više pokoravati Bogu nego ljudima.

Sv. Naučitelj nalazi u Svetom pismu primjere kojima dokazuje mogućnost provođenja svetoga života u ženidbenom staležu i tako obara razne izgovore kojima neki žele opravdati svoj nemar, govoreći da ih ženidbeni život priječi da ne mogu ispunjati zahtjeve poziva na svetost.

Slavi se Noa, koji se je pravedno živio sa ženom i djecom tako svidio Bogu te je izabrao put kreposti, protiv kojega su svi njegovi suvremenici živjeli²³⁶. Abraham je sa ženom živio u zajedništvu njegovanja vrline²³⁷; živeći u ženidbi, nastojao je i oko ostvarenja dobara djevičanstva²³⁸.

223 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 34, br. 3, MG 61, 289–292.

224 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 3, Hom. 10, br. 1, MG 62, 366.

225 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., gl. 5, Hom. 20, br. 1, st. 135–136.

226 Usp. Isti, tamo, br. 6, st. 143–144.

227 Usp. Isti, tamo, br. 2, st. 136–137; In Gen., gl. 29, Hom. 56, br. 1, MG 54, 487.

228 Usp. Isti, Non esse desperandum, br. 6, MG 51, 369.

229 Usp. Isti, In Matth., Hom. 33/34, br. 6, MG 57, 395; Hom. 79/80, br. 5, MG 58, 723; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 1, br. 2, MG 61, 14.

230 Usp. Isti, In Epist. ad Colos., gl. 1, Hom. 1, br. 3, MG 62, 302–303.

231 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., gl. 5, Hom. 20, br. 3, st. 139.

232 Usp. Isti, In Gen., gl. 12, Hom. 32, br. 6, MG 53, 300.

233 Usp. Isti, Ad illuminandos catech. 2, br. 4, MG 49, 238.

234 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Thes., gl. 3, Hom. 5, brr. 4–5, MG 62, 498–500.

235 Usp. Isti, De virg., br. 75, MG 48, 588.

236 Usp. Isti, In Gen., gl. 5–6, Hom. 21, brr. 5–6, MG 53, 182–183.

237 Usp. Isti, Expos. in Ps. 48, br. 5, MG 55, 506–507.

238 Usp. Isti, De virg. br. 82, MG 48, 593–594.

Sv. Zlatousnik gorljivom je revnošću ustajao protiv opakih običaja koji su dolazili do izražaja prigodom slavljenja ženidbe²³⁹: protiv kazališnih igara i priredaba koje kvare stidljivost i sav bračni život²⁴⁰, protiv lakomosti koja je izvor zala u ženidbenom životu²⁴¹.

Oženjeni i udate koji izvan zakonitog bračnog zajedništva udovoljavaju bludnoj pohoti, nevrjedniji su milosti i uvidavnosti nego neoženjeni i neudate koji se ogriješe protiv čistoće: »Nije naime jednako zlodjelo koje počini muškarac koji ima ženu, i uživa utjehu u njoj, ako se daje zavesti ljepotom druge žene ili kad to učini muškarac koji nema svoje žene, ni u njoj utjehe, ako dopusti da ga nadvlada ljepota žene.«²⁴² To dakako jednako vrijedi i za ženu koja ima svojega muža, ili ga nema, koja počini spomenuto zlodjelo.

7. *Ženidbene sjene*

Sv. Naučitelj, dosljedan svojem gledanju na stvaranje i rađanje djece, na požudu i veliku cijenu djevičanstva, osvjetljuje sve zakutke ustanove ženidbe koja u sadašnjem poretku spasenja zauzima dostojno mjesto, da bi tako jače i djelotvornije preporučio blagodat djevičanstva i uzdržljivosti. Ustanovu ženidbe, iako je dobra i časna, ipak odasvud obilno prate sjene.

7.1. *Okolnosti ustanovljivanja ženidbe*

Ženidba je ustanovljena kada su prvi ljudi (protoplasi) upavši u ropstvo grijeha, izgubili kraljevski ogrtač nevinosti, odbacili nebeski ukras i primili smrtno raspadanje, srdžbe, mučenja i teškoće. Tada su se zaodjenuli ženidbom kao samrtničkim i ropским odijelom jer gdje je smrt, tu je ženidba²⁴³.

Ženidba je u prvom redu dopuštena kao ustuk požudi²⁴⁴; ona je pojava koja pripada ljudskoj nezgrapnosti (crassities)²⁴⁵.

7.2. Ženidba sa sobom donosi mnogo teškoća. Sv. Naučitelj govori o teškoćama²⁴⁶, mukama²⁴⁷, bremenima²⁴⁸, ropstvu²⁴⁹, svezama²⁵⁰, velikoj zaposleno-

239 Usp. Isti, In Acta Apost., Hom. 42, br. 3, MG 60, 300–301; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 12, brr. 5–6, MG 61, 103–104; In Epist. ad Ephes., gl. 5, Hom. 20, br. 7, MG 62, 145–146.

240 Usp. Isti, De Davide et Saule, Hom. 3, br. 2, MG 54, 697; Contra ludos et theatra, brr. 2–3, MG 56, 367; In Matth., Hom. 6, brr. 7–8, MG 57, 71.

241 Usp. Isti, tamo, Hom. 29/30, br. 5, st. 357.

242 Isti, Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 14, MG 47, 372–373.

243 Usp. Isti, De virg., br. 14, MG 48, 544.

244 Usp. Isti, tamo, br. 34, st. 556–557.

245 Usp. Isti, In Isaiam, gl. 1, br. 7, MG 56, 23.

246 Usp. Isti, De virg., br. 44, MG 48, 566.

247 Usp. Isti, tamo, br. 54, st. 582.

248 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 159.

249 Usp. Isti, Quod regul. feminae ..., br. 8, MG 47, 530.

250 Usp. Isti, Adv. oppugnatores. ., knj. 3, br. 15, st. 376.

sti²⁵¹, ženidbenim brigama koje su pravi jad jer se odnose na ono što će se i onako samo kratko vrijeme uživati²⁵². Već u času kada počnemo razmišljati o ženi, počinje nas spopadati niz briga²⁵³.

7.2.1. *Teškoće u vrijeme zaručništva*

Zaručnici koji ozbiljno razmišljaju o ženidbi u tjeskobi su, misleći koga će ili koju će naći za životnog druga ili družicu: podmukloga (obscurus) ili ozloglašena (infamis), tvrdoglavoga (pervicax), objiesnoga (arrogans), drskog (audax), ljubomornoga (zelotypus), nevaljalca (improbus). Ne treba da se sve ovo pokaže nakon sklapanja ženidbe, ali je potrebno bojati se svega toga. Ako netko rekne da se ona osoba koja očekuje protivno od svega navedenoga može veseliti, treba znati da nas nada u očekivana dobra ne tješi toliko koliko nas uznemiruje strah pred zlima. Jer dobra istom onda kada im se nadamo kao sigurnima donose užitak, dok zla, kada ih samo i naslućujemo, odmah smućuju i zbuduju pamet²⁵⁴.

7.2.2. *Teškoće koje nastaju iz onoga što je ženidbi vlastito*

7.2.2.1. *Ženi*, iako je ljupka (lepida), uvijek prijeti pogibao i bojazan da omrzne mužu. Mnoge žene, tjelesnom dražešću (venustate) veoma ugledne, više nisu mogle zadržati uza se svoje muževe: oni ih ostaviše i priljubiše se uz druge žene koje su na mnogo nižoj razini od nje. Osim toga, tu su i strah od neplodnosti, strah od bolesti ili smrti zbog stvaranja i rađanja djece, strah da će se namjesto savršeno razvijenog i cjelovitog djeteta roditi nakazno ili kljasto dijete. No ako u ženidbi ima i radosnih stvari, ništa od tih dobara nije tako čisto da uz to ne bi bilo i strahova. Pa sve da i suprugi provode u slozi svoj život, strava ih obuzima od navale nenadane smrti koja raspršuje užitak ženidbenog života; i ne samo strava nego i sigurnost da će jednom, možda i naskoro nastupiti smrt, jer veoma rijetko se događa da oboje istoga dana preminu²⁵⁵.

7.2.2.2. Među najveće teškoće koje ženidba sa sobom donosi, ubrajaju se one koje nastaju iz zloće supruga, spojene sa zakonom nerazrješivosti ženidbe²⁵⁶. Ženidba je naime onima koji se njome služe onako kako ne smiju, vrela bezbrojnih zala²⁵⁷. Posebnom oštroumnošću sv. Naučitelj takoreći do u sitnice opisuje zlu ljubomoru (zelotypia mala). Ne može se dovoljno snažno izraziti težina zala koja proizlaze iz ove opakosti. I završavajući pripovijedanje o bijedama ženidbenog života, zaključuje: »Kad bi se i svi muževi odlučili za ženidbeni život, žene to ne bi

251 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 5, Hom. 14, br. 2, MG 62, 573.

252 Usp. Isti, De virg., br. 74, MG 48, 587–588.

253 Usp. Isti, Ad Stagirium a daemone vexatum, knj. 2, br. 8, MG 47, 460–461.

254 Usp. Isti, De virg., br. 57, MG 48, 578.

255 Usp. Isti, tamo, st. 578–579.

256 Usp. Isti, tamo, br. 40, MG 48, 562; Laus Maximi ..., br. 3, MG 51, 228.

257 Usp. Isti, In illud, Mulier alligata ..., br. 1, st. 217.

trebale. Jer one ne mogu reći da u sebi nose toliku pohotu za užiticima da je ne bi mogle nadvladati, a mogu biti sigurne da će biti mnogo veće boli koje nastaju iz udovoljavanja pohoti²⁵⁸. Supruzi veoma često proklinju dan sklapanja svoje ženidbe, a i one koji su ih poticali na sklapanje²⁵⁹.

7.2.2.3. Premda je u ženidbi lakše očuvati čistoću, ipak ima više onih koji iz ženidbe idu kurvišima nego onih koji iz samostana idu u ženidbu²⁶⁰.

7.2.3. Štete koje slijede iz ženidbe

Ženidba uništava djevičanstvo²⁶¹. Uz to, oženjeni i udate moraju uložiti više truda da postignu vječno spasenje²⁶². Naime brige za ženu i djecu ne dopuštaju ni najmanji pogled na nebo²⁶³. Zato se ponajčešće ni ne mole, ili to čine tako letimično, površno i rastreseno da ta molitva nema nikakva utjecaja na njihov svagdanji život, a osim toga, uz inače jednake uvjete, vječna nagrada u ženidbi je manja nego u djevičanstvu²⁶⁴.

7.3. Ženidba promatrana u svjetlu posljednjih stvari

Ovo sadašnje vrijeme hiti k svojem završetku i već je na vidiku uskrsnuće; sada nije vrijeme za ženidbu, nego za ono što će nam se tamo dati²⁶⁵.

Zamislimo ženidbu koja bi obuhvaćala odjednom sva dobra i isključila svaku nezgodu — kakvu li će nam sve to moći donijeti pomoć i zaštitu pred sudištem vječnoga Suca za prave vječne blagodati? Nikakvu²⁶⁶. Kada, dakle, ženidba samo nevolje stvara, čemu je potrebno dovlačiti breme? Čemu preuzimati tu gomilu kojom ćeš se, kada je preuzmeš, ionako morati služiti kao da je nemaš²⁶⁷?

Opisujući uzajamne obveze supruga, Sv. Pavao to čini s nakanom da se ne ulazi u ženidbu. Želi čovjeka dovesti do toga da sam zaključí: 'Ne koristi ženiti se, ni udavati'.²⁶⁸

258 Isti, De virg., br. 52, MG 48, 576; In illud, Mulier alligata ..., br. 4, MG 51, 223.

259 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Cor., Hom. 9, br. 3, MG 61, 463.

260 Usp. Isti, Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 13, MG 47, 375.

261 Usp. Isti, De capto Eutropio, br. 6, MG 52, 402.

262 Usp. Isti, Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 15, MG 47, 375.

263 Usp. Isti, De virg., br. 44, MG 48, 566.

264 Usp. Isti, Adv. oppugnatores ..., knj. 3, br. 15, MG 47, 375; De virg., br. 26, MG 48, 551; br. 45. st. 567.

265 Usp. Isti, tamo, br. 73, st. 586–587.

266 Usp. Isti, tamo, br. 58, st. 579–580.

267 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 159.

268 Usp. Isti, De virg., brr. 28–29, MG 48, 552–553.

8. Druga ženidba

8.1. Druga ženidba se dopušta

Sv. Zlatousnik bez kolebanja priznaje dopuštenost sklapanja druge ženidbe pozivajući se na sv. Pavla koji dopušta drugu ženidbu²⁶⁹, i to iz straha od težih zala²⁷⁰. Ali ne nameće potrebu sklapanje druge ženidbe, osim ako se radi o mlađoj, brbljavoju, radoznaloj, nametljivoj, besposlenoj udovici koja obilazi po kućama i govori što ne bi smjela; koja je zastranila priklanajući se Sotoni; koju je požuda odvrtila od Krista (Usp. 1 Tm 5, 13–15)²⁷¹. Bez obzira na ovo Apostolovo dopuštenje, druge ženidbe nisu vrijedne pohvale, nego samo čine da onaj tko se ne može uzdržati, ne griješi²⁷².

Drugu ženidbu ne treba zabacivati, niti je žigosati kao besramnu²⁷³; tako se naime krivovjerci odnose prema njoj²⁷⁴. Sv. Naučitelj raspravljajući o udovištvu, drugu ženidbu ne svrstava u broj onoga što je zabranjeno²⁷⁵ i ne namjerava širiti odvratnost od druge ženidbe, niti osuditi one koji u ovoj stvari ne slijede njegove savjete²⁷⁶. Druge ženidbe u skladu su sa zakonom²⁷⁷, pribrajaju se putevima spasenja²⁷⁸, sigurno su mjesto i iz njih može proizaći mnogo dobrog²⁷⁹, dobre su, iako stoje veoma daleko od prve i jedine ženidbe²⁸⁰, treba im dati prednost pred udovištvom i djevičanstvom koje se zlo opslužuju²⁸¹.

Druga ženidba odobrava se kao poseban ustuk požudi i znak je velike klimavosti, prevrtljivosti i mlitavosti, a koje su ipak jače od sveg zlog iskustva u prvoj ženidbi²⁸². Sv. Naučitelj svoju pobudnicu na uzdržljivost od druge ženidbe upućuje osobito mladim udovicama²⁸³.

8.2. Pod kojim se uvjetima može sklopiti druga ženidba

8.2.1. Udovice koje se nisu obvezale na udovištvo mogu sklopiti drugu ženidbu²⁸⁴.

269 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur ..., brr. 4–5, MG 51, 325–326; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, r. (edak) 36, MG 61, 160; In Epist. 2 ad Cor., Hom. 23, br. 6, st. 562–563.

270 Usp. Isti, De non iter. coniug., br. 3, MG 48, 613.

271 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur ..., brr. 3–4, MG 51, 324–325.

272 Usp. Isti, De virg., br. 39, MG 48, 562; De non iter. coniug., br. 3, st. 616.

273 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur ..., br. 5, MG 51, 325.

274 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 5, Hom. 14, br. 2, MG 62, 573.

275 Usp. Isti, De non iter. coniug., br. 1, MG 48, 611.

276 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur ..., br. 5, MG 51, 325–326.

277 Usp. Isti, De non iter. coniug., br. 1, MG 48, 611.

278 Usp. Isti, De capto Eutropio, br. 15, MG 52, 410.

279 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 5, Hom. 15, br. 1, MG 62, 580.

280 Usp. Isti, In illud, Vidua eligatur ..., br. 5, MG 51, 325; De non iter. coniug., brr. 1–2, MG 48, 611.

281 Usp. Isti, Quod regul. feminae ..., br. 8, MG 47, 530.

282 Usp. Isti, De virg., brr. 37–39, MG 48, 559–562.

283 Usp. Isti, De non iter. coniug., br. 9, MG 48, 618–619.

284 Usp. Isti, De virg., br. 39, st. 561.

8.2.2. Druga ženidba može se valjano sklopiti samo nakon smrti jednog od supruge.

8.2.2.1. Sv. Naučitelj savjetuje ženi koja ima zločestog supruga: »Nosi sve to ropstvo, a oslobodit ćeš se ropstva kada ti muž umre. Dok je on živ, samo dvoje ti preostaje: ili ga svim čestitim pothvatima nastoj pripitomiti i popraviti ili, ako nema nade da se to ostvari, srčano podnesi žestoki boj i surovu bitku... A imaš i drugo utočište i drugi izlaz. Koji? Čekaj njegovu smrt. Kao što djevici, čiji je Zaručnik besmrtnan i vječito živi, nikada nije dopušteno udati se, tako je i oženjenomu ili udatoj istom onda dopušteno ponovno se ženiti ili udati kad muž ili žena umre. Kad bi bilo pravo da se, dok su suprug ili supruga živi, od njega prijeđe k drugomu, i opet od ovoga prijeći k nekom trećemu, čemu bi onda bila potrebna ženidba, kad bi se zajednički moglo služiti tuđim ženama i sa svima se združivati tjelesnim činom? Na taj bi način propalo i njegovanje zajedništva sa životnim drugom, kada bi se danas s ženom ovoga, sutra s ženom onoga i opet s ženom nekog drugog tjelesno združivalo? Opravdano je Gospodin to nazvao preljubom²⁸⁵.

8.2.2.2. Drugu ženidbu treba sklopiti samo u Gospodinu (Usp. 1 Kor 7, 39), to jest s uzdržljivošću, čestitošću, po zakonima koje je postavio Apostol²⁸⁶.

8.3. *Sjene druge ženidbe*

8.3.1. Drugu ženidbu mnogi, pa i oni koji nisu krivovjerci, grde i preziru²⁸⁷ jer u sebi ima nešto nelijepo (*indecorum*). Što je naime neugodnije, nego nakon velikog žalovanja, plača, gorkih suza — odmah štropot, svadba, bračni krevet.

8.3.2. Od svega je pak najžalosnije to što se sklapanjem druge ženidbe naviješta i započinje rat djeci iz prve ženidbe, dovodi im se kućna lavica (*domestica leaena*), a baš to je maćeha. Odatle svagdanje svađe i razdori i borba, neuobičajeno i objesno prepiranje i s preminulom koja nije kriva. Živi zavide i njima se zavidi; s mrtvima se i neprijatelji izmiruju. No ovdje nije tako; zavist se njeguje i prema prahu i pepelu, nepomirljivo neprijateljstvo prema preminuloj koja nije ništa skrivila. Ima li što gnjnusnije i odvratnije od ovoga bezumlja i divljaštva?²⁸⁸

8.3.3. Druga ženidba je nedostatak poštovanja prema prijašnjem suprugu²⁸⁹, kaljanje njegove ložnice²⁹⁰. U Starom zavjetu u kojem se je dopuštalo otpusno pismo, druga ženidba sklopljena za života prijašnjega muža, smatrala se je prije ljugom nego ženidbom²⁹¹.

285 Isti, tamo, br. 40, st. 562; Usp. In illud, *Mulier alligata* ..., br. 1. 3, MG 51, 219. 222; In illud, *Propter fornicationes* ..., br. 4, st. 213–215.

286 Usp. Isti, In illud, *Mulier alligata* ..., br. 3–4, st. 222–223; In Epist. 1 ad Cor., Hom. 19, br. 6, MG 61, 160.

287 Usp. Isti, *De virg.*, br. 37, MG 48, 559.

288 Usp. Isti, tamo, st. 559–560; *De non iter. coniug.*, br. 6, st. 617–618; In illud, *Vidua eligatur* ..., br. 5, MG 51, 325–326.

289 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Thes., gl. 4, Hom. 6, br. 2, MG 62, 431; In Epist. ad Tit., gl. 1, Hom. 2, br. 1, st. 671.

290 Usp. Isti, In Epist. 2 ad Tim., gl. 3, Hom. 8, br. 4, 641.

291 Usp. Isti, In illud, *Mulier alligata* ..., br. 2, MG 51, 220.

8.3.4. Lakomost je često prigoda za drugu ženidbu²⁹². A kod svećenika druga je ženidba svjedočanstvo njegove razuzdanosti (immodestia)²⁹³: takvima Apostol ne dopušta pristup u crkvenu službu²⁹⁴.

9. *Ženidba kao znamen*

Sv. Naučitelj sjedinjenje Božje Riječi s ljudskom naravi opisuje na način ženidbene povezanosti²⁹⁵.

Osim toga, neka druga duhovna sjedinjenja nalik su ženidbenom sjedinjenju, kao npr. Božji savez s izabranim narodom, s gradom Sionom²⁹⁶; sjedinjenje duše pravednika s Bogom²⁹⁷; obvezivanje na djevičanstvo²⁹⁸; sjedinjenje Krista s Crkvom²⁹⁹.

Zaključak

Sveti Ivan Zlatousti, premda je, kako se vidi iz ovog prikaza, često doticao stvarnost društvenog života, ženidbu i pitanja koja su s njom povezana, ipak, uzimajući u obzir njegovu veliku spisateljsku djelatnost, može se reći da o ženidbi nije mnogo napisao. Kada se u enciklopedijama ili leksikonima iznosi njegov bogoslovski nauk, jedva da se spominje nauk o ženidbi.

Značajno je da sv. Naučitelj ističe požudu kao sadašnji glavni razlog za sklapanje ženidbe, i to zato što nakon izvršenog otkupljenja nema više potrebe za rađanjem djece zbog očekivanja uskrsnuća, dok zahtjevi koje postavlja požuda ostaju i sada u čovjeku. No ipak, stvaranje i rađanje djece i sada je dobar razlog za odabiranje ženidbe jer ona je jedini okvir u kojemu se može na zakonit i častan način udovoljiti porivima požude prema njezinoj prirodnoj svrhovitosti — koja je dobra, ali potiče i na zlorabe, protivne njezinoj prirodnoj svrhovitosti.

Svrhovitost požude je vršenje čina, po svojoj prirodi usmjerenih na stvaranje i rađanje djece, a takvi su čini zakoniti samo kada ih vrše među sobom muška i ženska osoba koje su uzajamno povezane zakonitom ženidbom; svi drugi seksualni čini koji po svojoj prirodi ili po činiteljevoj nakani nisu na to usmjereni, protivne se naravnoj svrhovitosti požude i zato su grješni, izopačeni i predstavljaju težak nered, po kojem one koji ih vrše isključuju s puteva spasenja u koje se ubraja također ženidba.

292 Usp. Isti, In Acta Apost., Hom. 49, br. 4, MG 60, 344.

293 Usp. Isti, In Epist. 1 ad Tim., gl. 3, Hom. 10, br. 1, MG 62, 547.

294 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, Hom. 2, st. 671.

295 Usp. Isti, In Ioan., Hom. 18/17, br. 2 MG 59, 115–116.

296 Usp. Isti, In Isaiam, gl. 1, br. 7, MG 56, 23; In Matth., Hom. 3, br. 4, MG 57, 35.

297 Usp. Isti, De Eleazaro et septem pueris, Hom. 9, br. 1, MG 63, 525; Adv. oppugnatores ..., knj. 1, br. 7, MG 47, 328; De capto Eutropio, br. 15, MG 52, 410.

298 Usp. Isti, Quod regul. feminae ..., br. 2, MG 47, 516–517; De virg., br. 40, MG 48, 562.

299 Usp. Isti, Laus Maximi ..., br. 3, MG 51, 230; Hom. ante exilium, br. 1, MG 52, 428; In Matth., Hom. 69/70, br. 1, MG 58, 648; In Epist. ad Colos., Hom. 12, br. 4–5, MG 62, 386–388.

IZVORI:

Spisi sv. Ivana Zlatoustoga:

- Ad eos qui scandalizati sunt liber, u MG 52, 479–528;
 Ad illuminandos catecheses duae, u MG 49, 223–240;
 Ad populum Antiochenum homiliae 21 de statuis, u MG 49, 15–222;
 Ad Stagirium a daemone vexatum libri tres, u MG 47, 423–494;
 Ad Theodorum lapsum adhortatio libri duo, u MG 47, 277–316; izd. Jean DUMORTIER, SC 117 (1966);
 Adversus eos qui apud se habent virgines subintroductas, u MG 47, 495–514;
 Adversus oppugnatores vitae monasticae libri tres, u MG 47, 319–386;
 Ante exilium homilia, u MG 52, 427–432;
 Contra ludos et theatra, u MG 56, 263–270;
 Daemones non gubernare mundum, u MG 49, 241–258;
 De Anna sermones quinque, u MG 54, 631–676;
 De capto Eutropio et de divitiarum vanitate homilia, u MG 52, 395–414;
 De Davide et Saule homiliae tres, u MG 54, 675–708;
 De Eleazaro et septem pueris, u MG 63, 523–530;
 De non iterando coniugio, ad viduam iunioem, u MG 48, 609–620; izd. Bernard GRILLET — Gerard H. ETTLINGER, S. I., SC 138 (1968);
 De SS. Bernice et Prosdoce, u MG 50, 629–640;
 De vana gloria et quomodo parentes filios educare debent, izd. Anne-Marie MALINGREY, SC 188 (1972);
 De virginitate, in MG 48, 533–596; izd. Herbert MUSURILLO, S. I. — Bernard GRILLET, SC 125 (1966);
 Epistolae, u MG 52, 529–760;
 Lettres a Olympias, izd. Anne-Marie MALINGREY, SC 13 (1947);
 Lettre d'exil, izd. Anne-Marie MALINGREY, SC 103 (1964);
 Expositio in Psalmos, u MG 55, 35–534;
 In Acta Apostolorum homiliae 55, u MG 60, 13–384;
 In Epistolam ad Colossenses homiliae 12, u MG 62, 299–392;
 In Epistolam primam ad Corinthios homiliae 44, u MG 671, 9–382;
 In Epistolam secundam ad Corinthios homiliae 30, u MG 61, 381–610;
 In Epistolam ad Ephesios homiliae 24, u MG 62, 9–176;
 In Epistolam ad Galatas commentarius, u MG 61, 609–682;
 In Epistolam ad Hebraeos homiliae 34, u MG 63, 9–236;
 In Epistolam ad Philippenses homiliae 15, u MG 62, 177–298;
 In Epistolam ad Romanos homiliae 32, u MG 60, 391–682;
 In Epistolam primam ad Thessalonicenses homiliae 11, u MG 62, 391–468;
 In Epistolam secundam ad Thessalonicenses homiliae 5, u MG 62, 467–500;
 In Epistolam primam ad Timotheum homiliae 18, u MG 62, 501–600;
 In Epistolam secundam ad Timotheum homiliae 10, u MG 62, 599–662;
 In Epistolam ad Titum homiliae 6, u MG 62, 663–700;
 In Genesim vol. I (homiliae 1–41), u MG 53; vol. II (homiliae 42–67) u MG 54;
 In Genesim sermones 9, u MG 54, 581–650;
 In Isaiam interpretatio, u MG 56, 11–94;
 In Ioannem homiliae 87, u MG 59, 23–482;

In Kalendas, u MG 48, 953–962;
In illud, Domine non est in homine homilia, u MG 56, 153–162;
In illud, Mulier alligata est legi, seu de libello repudii, u MG 51, 217–226;
In illud, Propter fornicationes autem unusquisque suam uxorem habeat, u MG 51, 207–218;
In Illud, Vidi Dominum homiliae 6, u MG 56, 97–142;
In illud, Vidua eligatur, in MG 51, 321–338;
In Matthaicum, homiliae 1–44/45 u MG 57; homiliae 45/46–90/91 u MG 58, 469–794;
Laus Maximi et quales ducendae sint uxores, u MG 51, 225–242;
Non est desperandum, u MG 51, 363–372;
Quod regulares feminae viris cohabitare non debeant, u MG 47, 513–532.

Literatura:

- F. A. A. CAYRÉ, *Patrologie et Histoire de la Théologie*, Tome premier, Paris 1953, 529–564.
J. DUMORTIER, *Le mariage dans le milieu d'Antioche et de Byzance d'après Saint Jean Chrysostome*, in: *Lettre d'humanité* 6 (1946), 102–166.
D. GORCE, *Mariage et perfection chrétienne d'après Saint Jean Chrysostome*, in: *Études Carmelitaines* 21 (1936), 245–284.
A. MOULARD, *Saint Jean Chrysostome, le défenseur du mariage et l'apôtre de la virginité*.
Johannes QUASTEN, *Patrología* (ed. hispana) 2 vol., vol. II., Madrid 1962, str. 444–505.

MATRIMONY AS A PATH TO SALVATION IN THE WRITINGS OF ST. JOHN CHRYSOSTOM

Stanislav KOS

Summary

The final period of dedicated pastoral and literary activity of St. John Chrysostom is designated as having taken place one thousand and six hundred years ago. We shall devote especial attention to his efforts to effect the renewal of conjugal life of those redeemed by Christ's sacrifice, but whose marriage, due to man's overflowing passions, is in constant danger of becoming, in fact, the path to the spouses' eternal ruin. The saintly bishop in speaking of matrimony stresses its dignity and honourable purpose: the procreation of the human race and particularly its role in safeguarding from those deviations to which man might be incited by his passions. He emphasizes the necessity to prepare oneself well for marriage and to foster the virtue of chastity; also, he stresses the relationship and harmony between marriage and chastity. His purpose is to render matrimony a path to eternal salvation.